

થિયોસોફીકલ સૌસાયટી

વિષે

તીક જાણવાનેગ વિગતો. તથા એ મંડળમાં
જોડાયલાં કેટલાંક જરથોશ્ટી બાનુઓ તથા
ગ્રહસ્થાનો થીયોસોફીના શીક્ષણો
વીશેનો અભીપ્રાય.

૧૮૮૫

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ

લખનાર

દાદાભાઈ ધનજીભાઈ જસાવાલા.

[સુધારા વધારા તથા ફેરફાર સાથની ખીજ આવતી.]

મુ'મક:

બેરાગ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, મેનોરદાસ ત્રીટ, ફાટ.

સપ્ટેમ્બર ૧૯૦૭.

શીયોસોફીને લગતાં ગુજરાતી અંગ્રેજી

ચોપડી ચોપાનીયાની ટીપ.

						રૂ. આ.
ખુદાની મુલાકાત	૧-૮
પુનર્જન્મ	૧-૮
ગેબી અવાજ	૦-૧૨
માર્ગ ઉપર પ્રકાશ	૦-૮
વિચાર શક્તિ-તેનો કાબુ અને ફેળવણી	૦-૧૨
દેવતાઓ અને તેમના કામો	૦-૪
પાદશાહ કયખુશરો તેની તવારીખ ઉપર પડતી રોશણી	૦-૬
મરણ પછી માણસની હાલત રૂ. ૧-૮ સસતી આવૃત્તી	૧-૦
મહાત્માઓની શોધમાં	૦-૪
આકાશ તત્વ	૦-૨
અંતર્દષ્ટિની પીડા (એક વારતા)	૦-૧

ઉપલી ચોપડીઓ નીચેના ડેકાણે મલશે.

ચેરાગ જુક ડીપો,

મનોરદાસ સ્ટ્રીટ, બજારગેટ, પોલીશ ચોકીની પછવાડે, કોટ, મુંબઈ.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કૌપીરાઝિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૯૯૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ધિયો સોફિસ્ટલ સોસાયટી

વિષય ૫૮૭૫૬

ગુપ્ત જ્ઞાન ફેલાવનાર એક આગેવાન મંડળીને લગતી કેટલીક જાણવાબેગ વીગતો.

માણસ જાતના સુધારા વધારાની દરેક સુલ હીલચાલ ચોકસ તખ્ત-
માંથી પસાર થાય છે. દરેક હીલચાલ પહેલે નાના પાયાથી શરૂ થાય છે
અને તે વખતે તે હીલચાલમાં સામેલ થનારાઓની હસી મશકેરી થાય છે
તથા વર્તમાન પત્રો તે હીલચાલની કંઈ પણ ખબર લેવાના તદ્દન અખાડા
કરે છે. એ તખ્તમાંથી જો તે હીલચાલ પસાર થાય છે તો તે હીલચાલ
તાનાંજાણી, હસી મશકેરી તથા ગાલગલોચના તખ્તમાંથી પસાર થાય છે,
તથા વર્તમાન પત્રો તે હીલચાલની વીરુદ્ધમાં ઘણું સખત રીતે લખે છે.

ત્યાર પછી તે હીલચાલ કંઈક સારી છે એમ લોકોને તથા વર્તમાન
પત્રના અધિપતિઓને જણાય છે અને લોકોની ફેરવાયલી વલણ જોઈ તેઓ
પણ ખારી રાખી ગોળ ગોળ બોલોમાં તે હીલચાલની વખાણ ગાય છે,
ત્યાર પછી ચોથા અને છેલ્લા તખ્તમાં તે હીલચાલ ફતેહમંદ થવાથી
ફેશનેબલ થાય છે અને પૈસાવાલા, સીખેલા અને બીજા લોકો તેમાં દાખલ
થાય છે અને તે હીલચાલના ભારે વખાણ થાય છે અને તેનાં બાકાં પેપરોમાં
પ્રકાશ છે. થીયોસોફીની મહાન હીલચાલ ઉપલા તખ્તમાંના ત્રીજામાંથી
લગભગ પસાર થવા આવી છે અને થોડા વખતમાં તે ચોથા અને પુર્ણ
ફતેહના છેલ્લા તખ્તમાં દાખલ થાય એવી શુભ નીશાણી જણાય છે.
થીયોસોફીની મંડળીમાં પહેલે થોડા જણા જોડાઈ આજે ૩૩ વરસમાં તે
મંડળીમાં હજારો મેમ્બરો દાખલ થઈ હાલ તેમાં ૧૪૦૦૦ મેમ્બરો હોવાત છે
એથી એ મંડળીની ફતેહ વિષે કંઈ પણ શક રહેતો નથી. એવી એક
મંડળી વીશે નીચે કંઈક ટુંકમાં લખ્યું છે તેપર સઘલાં ખુલ્લાં મનનાં
ખાનુઓ તથા ગ્રહસ્થોતું લક્ષ ખેંચવાની આ અદના લખનાર રજા લે છે.

૧.—થીયોસોફીકલ મંડળીની શરૂઆત તથા તેનાં જાહેર
સ્થાપનારાં.

નજદીક તેત્રીસ વર્ષો અગાઉ અમેરીકાના ન્યુ યોર્ક શહેરમાં મરહુમ
મેડમ બ્લેવાટસ્કી તથા મરહુમ કરનલ ઑલકોટ મરહુમ મી. જડજ તથા

ખીજ થોડાક ગ્રહસ્થો સાથ ધિયોસોફીકલ સોસાયટી સ્થાપી હતી. એ મંડળીની હાલ સુધીમાં ૮૯૩ શાખાઓ દુનિયાના સધળા ભાગોપર પંચરાષ્ટ્ર ગઢ છે અને તેમાં દુનિયાના કાબેલ, નીતિમાન, ધર્મી, પરોપકારી અને મીનોષ જ્ઞાન મેળવવાની ઇચ્છા ધરાવનાર હજારો સ્ત્રી-પુરૂષો જોડાયાં છે. હાલનાં જમાનામાં મીનોષ જ્ઞાનનો ફેલાવો કરવા સારૂ સ્થાપેલી મંડળીઓ-માંની ટોચ પણ એટલા ટુંક વખતમાં દુનિયામાં એટલી જાણીતી થઈ નથી, તથા દુનિયાનાં સાહિત્યપર મીનોષ શીક્ષણનો છાપ માર્યો નથી, તથા દુનિયાના મીનોષ વધારા સારૂ ઘણા થોડા પૈસા ખર્ચવા છતાં એટલું બધું કામ કીધું નથી. આ મંડળીના પ્રમુખ કરનલ ઓલક્રાટ ચાલુ વરસના ફેબ્રુવારી મહીનાની ૧૭ મી તારીખે આ મંડળીના વડા મથક અધ્યાર મધરાસ ખાતે ગુજરયા છે અને તેણે પછી આ મંડળીના પ્રમુખ તરીકે અલોકીક બુદ્ધિના જાણીતા બાનુ વકતા તથા આગેવાન થિયોસોફીસ્ટ મીસીસ એની બીઝેન્ટ ઘણા વધુ મતથી ચુંટી કહડાયાં છે.

૨.—એ મંડળીની પછવાડે કોણનો હાથ છે?

જો કે એ મંડળી જ્ઞેહેરમાં મેડમ બ્લેવાટસ્કી અને કરનલ ઓલક્રાટ સ્થાપી હતી, પણ તેના ખરા સ્થાપનારા એ મહાન પુરૂષો જેઓ પોતે મહાત્માઓ છે, તેઓએ દુનિયાનાં ભલાં સારૂ એ મંડળી મરહુમ મેડમ બ્લેવાટસ્કી કે જે તેઓમાંના એકની ચેલી હતી, તેની મારફતે સ્થાપી, અને કરનલ ઓલક્રાટને એ મંડળીનો કારોબાર ચલાવવા સારૂ પ્રમુખ નેમવામાં આવ્યા.

આ મહાત્માઓ વિષે જ્યારે પણ થિયોસોફીસ્ટો તરફથી જ્ઞેહેરમાં કંઈ કહેવામાં આવે છે ત્યારે જાપાના કેટલાક બેખબરા અધિપતિઓ તથા લખનારાઓ જેઓએ એ બાબતનો કંઈ પણ અભ્યાસ કર્યો નથી, અને કરવાની ઇચ્છા રાખતા નથી, તેઓ મહાત્માઓની હસ્તીને થિયોસોફીસ્ટોના નબલાં બેજનનાં ધખારો ગણી લસી કહાડે છે. એ મંડળીની શરૂઆતમાં તથા ત્યાર પછી વારંવાર મેડમ બ્લેવાટસ્કીએ કહ્યું છે કે, મહાત્માઓ હંમેશા પુરૂષો છે અને થિયોસોફીને લગતાં જે જે શીક્ષણો તેણીએ બહાર પાડ્યાં છે. તે તેણીના પોતાના નથી, પણ તેણીના ગુરૂના યા તેઓ તરફથી મળેલાં શીક્ષણને આધારે તેણીએ બહાર પાડ્યા છે. ત્યાર પછી કરનલ ઓલક્રાટ, મી૦ સીનેટ, મી૦ લેડબીટર તથા આ મંડળીના હાલના નવા પ્રમુખ મીસીસ બેઝન્ટ તથા બીજાંઓ થોડે યા ઘણે દરજ્જે એ મહાત્માઓના જ્ઞાતી સંબંધમાં આવ્યા છે, અને તેઓ મેડમ બ્લેવાટસ્કીની હંમેશાંમાં અને ત્યાર પછી પણ મહાત્માઓની હસ્તી બા-

પોકાર જાહેર કરી એ સાહેબોને હઠાપણ અને અશોધના શ્રેષ્ઠ તબક્કા ઉપર પુગેલા જીવતા પુરૂષો તરીકે જાણાવી, થાયોસોફીને લગતું જે શીક્ષણ તેઓને મલ્યું તે તેઓથી છે એમ જાહેર કર્યું છે. આજ કેટલાંક વર્ષો અગાઉ જ્યારે આગે અદના લખનાર થિયોસોફીકલ સોસાયટીના એક વાર્ષિક કોનફરન્સ વખતે અડધાર ગયો હતો, અને જ્યારે મીસીસ ઝેઝન્ટ પેલલવેલના હીલ્ડસ્તાનમાં આવ્યાં હતાં, ત્યારે તેવણને પુછ્યું હતું કે, શું તેવણે મહાત્માઓને જોયા છે અને તેઓના જાતી સંબંધમાં આવ્યા છે? તેવણે તરતજ એ વિષે જા કહ્યું. કેટલાંક વરસોપર મીસીસ એની ઝેઝન્ટ મુંબઈ આવ્યા હતાં ત્યારે આ મંડળીની મુંબઈની શાખાના એક સભાસદે મહાત્માઓની હસ્તી વિષે પોતાનો શક તેવણ આગળ ખાનગીમાં જાહેર કરી તેનો ખુલાસો તેવણ પાસે માગ્યો. મીસીસ ઝેઝન્ટે ખુલાસો કીધો કે તેવણને મહાત્માઓ તરફથી કાગલો મળ્યા છે, મોકલેલા કાગલના જવાબો મળ્યા છે, તેઓએ મહાત્માઓને નજરે દીકા છે અને તેઓ સાથે વાત કીધી છે અને એથી વધારે ખોલાસો તેવણ શું આપી શકે તે જાણવા માગ્યું. આ હકીકત ઉપલા સભાસદે ત્યાર પછી આ ચોપાન્યાના અદના લખનારને કહી તે અત્રે રજુ કીધી છે. મીસીસ ઝેઝન્ટ, કે જેવણે સચાઇને ખાતર ઘણાં દુઃખો ખમ્યા છે અને પુષ્કળ જાતી ભાગો આપ્યા છે, જેઓ પોતાના જાતી અનુભવથી તેઓની હસ્તી જાહેર કરે છે, તેઓનું કહેવું સઘનાઓએ કબુલ કરવું જોઈએ એમ નથી. એ વાત દરેક વીચાર-વંત વાંચનારની મુનસર્ફી ઉપર છે. યુનીવરસીટીની ઉંચામા ઉંચી પદવી લઈ જહાર પડેલા બાહોશ ઇજનેરો, ડોક્ટરો, વકીલો, બેરીસ્ટરો તથા હાઇ કોર્ટના જજો અને વિદ્વાનો જેઓ થિયોસોફીકલ સોસાયટીના મેમ્બરો છે, તેઓની ચોકસ દલીલોથી ખાતરી થવાથી તેઓમાંના ઘણાંકો મહાત્માઓની હસ્તી માને છે. તેઓ સઘળા “નળળા ભેગ”ના છે એમ કહેવું અકલ-થી તદન ઉલટું છે.

૩. — ગુપ્ત જ્ઞાન દુનિયામાં ફેલાવા સારૂ દર સદીના છેલ્લાં ૨૫ વર્ષોમાં થતી કોશેશ—અદારમી સદીનો એનો ફેલાવો

કરનાર સખ્સ.

દર સદીના છેલ્લાં ૨૫ વર્ષોમાં દુનિયામાં અને ખસુસ કરી પશ્ચીમના મુલકોના લોકોમાં, મીનોઇ જ્ઞાન ફેલાવાની કોશેશ એ મહાત્માઓના મંડળ તરફથી થાય છે. અદારમી સદીના છેલ્લાં ૨૫ વર્ષોમાં એ જ્ઞાન યુરોપના મુલકોમાં ફેલાવાની કોશેશ કરવા સારૂ મેસમર નામનાં જાણીતા સખ્સ

જેને મેસમેરીઝમ યાને એનીમલ મેગનેટીઝમની ફરીથી શોધ કીધી હતી, અને જે ‘બ્રધરહુડ ઓફ લુક્સર’ નામની મંડળીનો એક મેમ્બર હતો, તેને મહાત્માઓના મંડળના હોકમથી ઉપલી મંડળીની કાઉનસીલે ચુંટી કાઢાયો હતો. જે પ્રમાણે હાલ કેટલાકો મેડમ બ્લેવાટસ્કીને ઠગારી ગણે છે, તેજ પ્રમાણે તે વખતે મેસમર ગણાતો હતો, પણ ત્યાર પછી તેની શોધોને ધણેક દરજ્જે આજની વિદ્યાએ ખરી તરીકે સાબેત કીધી છે, અને એવી રીતે તેના નામને લાગેલો કલંક ધોવાઈ ગયો છે. મેસમરે ૧૭૮૩માં ‘ઓરડર ઓફ યુનીવર્સલ હારમની’ નામનો વર્ગ સ્થાપ્યો, જેમાં જે કે જાહેર રીતે મેસમેરીઝમ શીખવવામાં આવતું હતું, પણ ખાતેનમાં ગુપ્ત વિદ્યાનું શીક્ષણ આપવામાં આવતું હતું. એ મંડળી જેવી જોઈએ તેવી ફતેહમંદ નીવડી નહી.

૪.—ગઇ સદીમાં થિયોસોફીકલ મંડળી સ્થાપવાના કારણો.

આગલી સદીઓની આખરે મીનોઇ જ્ઞાન ફેલાવાની કોશેશો જેવી જોઈએ તેવી ફતેહમંદ ન નીવડવાથી ગઇ સદીમાં એ વિષે ફરીથી કોશેશ કરવામાં આવી હતી. આગલી સદીઓમાં મહાત્માઓના મંડળ તરફથી હાલના જેટલું મીનોઇ જ્ઞાન આપવામાં આવ્યું ન હતું, કારણ કે આગલી સદીઓમાં ધર્મ તરફ લોકોની આસ્થા વધારે હતી, ખાકી વિદ્યા એટલી આગલ વધેલી ન હતી, અને ગુપ્ત શક્તિઓ વિષેનું જ્ઞાન એટલું જાહેરમાં ન આવ્યાથી તેનો ખરાબ ઉપયોગ થવાનો સંભવ હાલના જેટલો ન હતો. પણ ગઇ સદીની અધવચ પછી ખાકી વિદ્યાના વધારા સાથે લોકો ધર્મના ફરમાનો તરફ નાફરમાન થવા સાથે, યજ્ઞ અમશાસ્પદો તથા ખોદાની હસ્તીનો ઇનકાર કરવા લાગ્યા, અને એવી રીતે ધર્મ ઉપરની આસ્થા, ઓછી થવાની સાથે લોકો અધર્મી અને અનીતિવાન થવા લાગ્યા; ધર્મ ગુરૂઓમાં ખાકી વિદ્યા તથા મીનોઇ જ્ઞાનની ક્રોતાઈને લીધે તેઓ શીખેલા પુરૂષોને વિદ્યા અને ધર્મ એ બંને વચ્ચેનો અરસપરસનો નીકટ સંબંધ દેખાડી શક્યા નહી, અને એ રીતે વિદ્યા અને ધર્મ વચ્ચે યુદ્ધ શરૂ થયું, તેમાં દેખાઈતી રીતે ખાકી વિદ્યાની ધર્મ પર પ્રતેહ થવા લાગી; બીજા હાથપર વિદ્યાના આગલ વધવા સાથે ગુપ્ત શક્તિઓ જાહેરમાં આવી અને તેને કેમ અને કેવી રીતે વાપરવી તેની સમજણની ગેરહાજરીમાં તેનો સ્વાર્થી અને ગેરઉપયોગ થવા લાગ્યો. એથી દુનિયામાં થતી ખરાબી અટકાવવા સારૂ મહાત્માઓનાં મંડળે મેડમ બ્લેવાટસ્કી અને બીજાં જાણીતાં થિયોસોફીસ્ટો મારફતે ખોદલા પ્રમાણમાં મીનોઇ જ્ઞાન, જે આગલ કોઇપણ

સદીમાં ગહાર આપવામાં આવ્યું ન હતું, અને જે અગાઉ આશ્રમોમાં ફક્ત ચેલાઓને મલતું હતું, તે બહાર પાડ્યું, કે જેથી માણસો ધર્મ અને વિદ્યાનો નીકટ સંબંધ સમજીને ગુપ્ત શક્તિઓને સારે માર્ગે વાપરી નીતિ અને ધર્મને રસ્તે ચાલી પોતાનો મોનોધ વધારે સીધે રસ્તે કરે. એ મંડળી સ્થાપ્યા પછી ધણાકે નીતિવાન બન્યા છે, નાસ્તીકાએ ખોદાની હસ્તી સ્વીકારી છે, જેનો જગ જાહેર દાખલો અલૌકીક બુદ્ધિના નામીયાં બાનુ વક્તા અને થીયોસોફીસ્ટ મીસીસ ઍન્જેન્ટનો છે. “રીવ્યુ ઑવ રીવ્યુઝ”નો નામીયો અધીપતી અને લેખક મી० રેડ જ્યારે “પેલમેલ ઍન્જેન્ટ”નો અધીપતી હતો ત્યારે તેણે લખ્યું હતું કે આપણે મેડમ બ્લેવાટસ્કીના ચમત્કારો વીશે વાતો કરાએ છઈએ, પણ આએ (એટલે મીસીસ ઍન્જેન્ટનો દાખલો) ચમત્કારનો ચમત્કાર છે.

૫.—એ મંડળીની ત્રણ નેમો.

એ મંડળીની ત્રણ નેમો છે ; જેમાંની પેહલી નેમ દુનિયામાં ન્યાતમત, રંગરૂપના તફાવત વગર કુલે માણસ જાતમાં બાઇબંધીનું ખીંદુ સ્થાપવાની છે ; બીજી નેમ જુદા જુદા ધર્મો, શીક્ષુરી અને વિદ્યાનો અભ્યાસ વધારવાની છે ; અને ત્રીજી નેમ ખુદરત અને માણસમાં સમાયલી ગુપ્ત શક્તિનો અભ્યાસ અને શોધખોલ કરવાની છે.

ફક્ત પેહલી નેમ આ મંડળીના સધળા મેમ્બરોપર બંધન રૂપે છે. બીજી એ નેમોપર અમલ કરવો યા નહી, તે દરેક મેમ્બરની પોતાની ખુશી તથા જોગવાઈ પર રહેલું છે. થીયોસોફીકલ સોસાયટીના કોઇ પણ મેમ્બર તરફથી આપવામાં આવતાં કોઇ પણ શીક્ષણ માનવાં યા ન માંનવાં એ દરેક મેમ્બરની ખુશીપર રહેલું છે, અને એ શીક્ષણો કોઇ પણ રીતે બંધનરૂપે નથીજ.

વર્તમાન પત્રના કેટલાક બેપરવા તથા બેખબરા અધીપતીઓ તથા લખનારાઓ જેઓ થીયોસોફીકલ સોસાયટીને ખોટી રીતે એક પંથ તરીકે ગણે છે અને થીયોસોફીસ્ટો આંએ માને છે અને પેલુ માનતા નથી એવી એવી ખોટી તરકા કરે છે, તેઓ કેવી ભુલ કરે છે તે ઉપલી હકીકતથી ખુલ્લુ જણાશે.

૬—મેડમ બ્લેવાટસ્કીને ઠગારી કોણ કહે છે ?

આજ કેટલાંક વર્ષો અગાઉ ઇંગ્લંડમાં ઉભી થયલી સાઇકીકલ રીસર્ચ સોસાયટી નામની મંડળી રૂઢાની શક્તિઓની શોધખોળ કરવા ઉભી થઇ છે. એ મંડળીએ કેટલાંક વર્ષો અગાઉ મેડમ બ્લેવાટસ્કીના ઠહેવાતા ચમત્કારો વિષે શોધખોળ કરવા મી० હોડસન નામના એ આગદથી

તદન ખીનઅનુભવી જીવાન પુરૂષને હિંદુસ્તાનમાં મોકલ્યો હતો, તેણે કેટલાક ભલતાજ શખસોની શાક્ષીઓ લીધી અને તેને આધારે મેડમ બ્લેવાટસ્કી વીરૂધ્ધ રીપોર્ટ કીધો, જે ઉપલી મંડળીએ છપાવ્યો અને તેમાં મેડમ બ્લેવાટસ્કીને “ઠગારી”ની ઉપમાં આપી. એથી ઘણીક ચરચા ચાલી ઘણાક બાહોશ વિદ્વાન અને જાણીતા ગ્રહસ્થોની એક કમીટી એ બાબતસર તપાસ કરવા ઠેરવવામાં આવી, જેણે સઘળી વીગતોની બારીકીથી તપાસ કરવા પછી મેડમ બ્લેવાટસ્કીને સઘલાં કલંકમાંથી માન સહીત નીર્દોષ ઠેરવી.

ત્યાર પછી કેટલાંક વર્ષો રહીને જ્યારે મીસીસ બેંઝન્ટ મેડમ બ્લેવાટસ્કી આગળ મલવા ગયાં ને પોતાની મરજી આ મંડળીમાં જોડાવાની જાહેર કીધી ત્યારે તેવણને મેડમ બ્લેવાટસ્કીએ પુછ્યું, “શું તમેએ સામકીકલ રીસર્ચ સોસાયટીએ મારી સામે કીધેલો રીપોર્ટ વાંચ્યો છે?” મીસીસ બેંઝન્ટે ના પાડ્યાથી તેવણને તે રીપોર્ટ વાંચવાને અને ત્યાર પછી તેવણની ખાત્રી થાય તોજ આ મંડળીમાં જોડાવાને કેલવામાં આવ્યું. મીસીસ બેંઝન્ટે તરતજ એ રીપોર્ટ પોતાના એક મિત્ર પાસ મેલવી વાંચ્યો, એટલુંજ નહીં પણ પોતાનો એક મિત્ર જે એક કાળેલ વકીલ હતો તેને પણ આપ્યો. એ રીપોર્ટ વાંચ્યા પછી મેડમ બ્લેવાટસ્કીપર મુકેલાં તોલમત વીધે બંનેની મુદ્દલ ખાતરી થઇ નહીં; કારણ કે એ રીપોર્ટ ન્યાયશાસ્ત્રની દલીલોપર નહીં પણ ફક્ત અનુમાનપર રચાયેલો હતો. આથી મીસીસ બેંઝન્ટ પાછાં મેડમ બ્લેવાટસ્કી આગળ ગયાં અને થીયોસોફીકલ મંડળીમાં જોડાયાં, અને તેવણ પાસ મીનોઇ શીક્ષણ ઉલટથી લેતાં ગયાં. ત્યાર પછી મીસીસ બેંઝન્ટે “ટાઇમ” નામના માસીકમાં સામકીકલ રીસર્ચ સોસાયટીનાં ઉપલા રીપોર્ટનું ખંડન “The Great Marc's Nest of the Psychical Research Society” નામની બાહોશ અને વીદ્વતા ભરેલી આર્ટીકલ લખી કીધું છે. આ અદના લખનારે પણ સામકીકલ સોસાયટીનો મેડમ બ્લેવાટસ્કી વિરૂદ્ધનો રીપોર્ટ વાંચ્યો છે; પણ તેના અનુમાન સાથે તે એકમત થતો નથી.

મેડમ બ્લેવાટસ્કી સાથે ઘણા વર્ષો સુધી એક જગાપર સાથે રહેનારાં જાણીતાં સ્ત્રી પુરૂષો તેણીને એકે અવાજે એક બાહોશ, ભલી અને પોતાને ભોગે દુનિયાંનું ભડું કરનારી અને મીનોઇ શીક્ષણ આપનારી બાનુ તરીકે ચીતારે છે. મી. મીડ નામના જાણીતા વિદ્વાન થીયોસોફીસ્ટ જેવણ આગલ કેટલાંક વર્ષો સુધી મેડમ બ્લેવાટસ્કીના ખાનગી સેક્રેટરી હતા, તેવણ સને ૧૯૦૪ ના એપ્રીલ મહીનાના “થીયોસોફીકલ રીવ્યુ”માં Concerning H. P. B. નાં મંથાળાં તળે એક લખાણ આર્ટીકલમાં મેડમ બ્લેવાટસ્કી

હગારી હોઇ શકેજ નહીં એવું ખાતરી પુર્વક દલીલોથી પુસ્તકાર કરે છે. એ સીવાય મેડમ બ્લેવાટસ્કી જે હગારી હતે તો મીનોઇ જ્ઞાનના કીમતી અને નીતિજનક પુસ્તકો જે તેણીએ લખેલાં છે અને જેપર થીયોસોફીસ્ટો કુરખાન છે તે રચી શકતે નહીં.

ત્યારે મેડમ બ્લેવાટસ્કી સાથે ઉપર પ્રમાણે ઘાડા સંબંધમાં આવનાર સ્ત્રી પુરૂષો તેણીને ભલી ચીતારે છે, તથા તેણીનાં પુસ્તકો ઉંચી નીતિ શીખવે છે એમ સઘલાં અપક્ષપાત વાંચનારા કબુલ કરે છે, ત્યારે જાપાના કેટલાક બેખબરા લખનારાઓ કે જેઓમાંના કેટલાકાએ તેણીને જોઇ પણ ન હશે તથા તેણીનાં પુસ્તકો વાંચ્યાં પણ ન હશે, તેઓ તેણીને હગારીની ઉપમાં આપે છે. વાંચનાર એ આજતનું તુ પોતે તોલ કર.

મેડમ બ્લેવાટસ્કીની સ્તુતિનું નીચલું ગીત તથા તેની નીચેનું કર્મને લગતું ગીત તા. ૮ મી મે ૧૯૦૭ ને “વાહીટ લોટસડે” મેડમ બ્લેવાટસ્કીના મરણના વાર્ષિક દીવસે મુંબઈ બ્લેવાટસ્કી લોજમાં થયેલા એક મેળાવડામાં થીયોસોફીકલ મંડળીના એક સભાસદ તથા જીવદયાના કામમાં આગેવાન ભાગ લેનાર મી. લાલશંકર લક્ષ્મીદાસ તરફથી ગાવામાં આવ્યાં હતાં તે અત્રે રજુ કરીયાં છે.

મેડમ બ્લેવાટસ્કીની સ્તુતિ.

“સમજ મન લેને ભજી કીર્તાર”

મેડમ સુણો આને આ સ્તુતિ અમારી H. P. B. માત મારી—મેડમ. ૧
કર્નલ સાથે અહીં પધારી, સંકટ વેડયાં ભારી—મેડમ. ૨
માન અપમાનને શક શરકારી, કાંઈ નહીં ગણકારી—મેડમ. ૩
મુક્તી મંડળ સ્થાપી વધારી, ખ્યાતી પવીત્ર તમારી—મેડમ. ૪
શીખ્ય તમારી પરઉપકારી, જનતારણ કરનારી—મેડમ. ૫
એ શીખ્યના દુખ સંહારી, વીજ્ય કરો માત મારી—મેડમ. ૬
દેશેદેશ બધાં નરનારી, દેને સ્વાર્થ વીસારી—મેડમ. ૭
થીયોસોફી છે સુખકારી, વર્તો એમ વીચારી—મેડમ. ૮

કર્મ.

કરમકા જે મરમ જાને, વોહી દાના કહાવે;
સુખી કોઈ, દુખી કોઈ, કરમ સખ સમજાવે—ક. ૧
જે ખોતા ઘડે ખેતર, વો લનતા નહીં પથ્થર;
જે પથ્થર કદી વાવે, કહો કહાંશે ઘડે ખાવે—ક. ૨
ખુઝે ધીસેં નહીં અગની, દીપે રાહુસેં નહીં ચંદની;
કરે જે પાપ, સહે સંતાપ, કહો અખ કોન સતાવે.—ક. ૩
બડા હયે સ્વાર્થ પરમારથ, ચેહ કહેના નહીં ખિન અર્થ;
ખુદાકી રહેમ જે ખેંચે, કદી વોહી ન પસ્તાવે—ક. ૪

૭.—મેડમ બ્લેવાટસ્કીનાં મરણ પછી એ મંડળી ભાંગી પડશે એવી તેણીની વીરૂધ્ધવાળાઓની આગાહીનું ખોટું પડવું.

કેટલાકો એવું ધારતા હતાં કે, જ્યાંવેર મેડમ બ્લેવાટસ્કી હૈયાત છે ત્યાંવેર થીયોસોફી અને થીયોસોફીકલ સોસાયટી ટકી રહેશે; અને ત્યાર પછી બંને પડી ભાંગશે. તા. ૮ મી મે ૧૮૯૧ ને દીવસે મેડમ બ્લેવાટસ્કી મરણ પામ્યા ને બીજે દીવસે ઇંગ્લંડના છાપામંડળના મોટા ભાગે એવી આગાહી કીધી કે, હવે થીયોસોફી અને થીયોસોફીકલ મંડળીની આખર આવી. એ આગાહી કેવી ખોટી નીવડી છે તે એટલાંથીજ જણાશે કે, ૧૮૯૧ માં જ્યારે થીયોસોફીકલ મંડળીની શાખાઓ ૨૭૯ હતી, ત્યારે હાલ તેની સંખ્યા વધીને ૮૯૩ ની થઇ છે, અને દુનિયાના જુદા જુદા ભાગોમાં હજારો નવા મેમ્બરો દાખલ થયા છે.

૮.—એ મંડળીએ શું કીધું છે?

કેટલાકો પુછે છે કે, થીયોસોફીકલ મંડળીએ શું કામ કીધું છે? આ મંડળીની હસ્તી આગમ્ય હીંદુસ્તાનના શીખેલા હીંદુઓનો તેઓના ધર્મ ઉપરથી મન ઉતારો થયો હતો, અને થોડાં વર્ષમાં હીંદુઓનો પોણો ભાગ ખ્રીસ્તી થઇ જશે એવી ક્રીસ્ચીયન મીસનરીઓ વાતો કરતા હતા. ત્યાર પછી થીયોસોફીનાં શીક્ષણે હીંદુ તથા બીજા ધર્મોપર અજવાળું પાડ્યું અને હાલની ખાકી વિદ્યા તથા ધર્મ વચ્ચેના સંબંધ બતલાવી આપ્યો, અને ધર્મનાં કેહવાતાં વેહેમી ફરમાનો અને ઉપદેશને થીયોસોફીની રોશનીમાં સચાઇના પાયાપર રચાયલાં દેખાડી આપ્યાં. આથી હીંદુઓનો પોતાના ધર્મ તરફનો ચાહ પાછો ઉભરી નીકલી તેને સજીવન કરવાની કોશિશ ચાલી (એ વીષે ૧૯૦૪ના એપ્રિલ મહીનાના *Theosophic Gleaner* માં 'Theosophy and the Hindus' વાળી બાબત વાંચો.) આથી ખ્રીસ્તી મીસનરીઓને પોતાના ધર્મમાં બીજાઓને વટલાવાનાં કામમાં થીયોસોફીકલ સોસાયટીથી ખલલ પડી છે.

એજ પ્રમાણે સીલોનમાં પણ આ મંડળીનાં શીક્ષણથી અને આ મંડળીનાં માત્ર પ્રમુખ કરનલ આલકોટની મેહનતથી બુધીસ્ટોએ ત્રણ કોલેજો તથા સેંકડો નીશાળો સ્થાપી બુધીસ્ટ ધર્મનું ત્યાં શીક્ષણ આપવાથી ત્યાં પણ મીસનરીઓનાં કામને જખરો ફટકો પડ્યો છે. આથી તેઓ થીયોસોફીકલ સોસાયટી તરફ અને તેના સ્થાપનારાં મેડમ બ્લેવાટસ્કી તરફ શક અને દુશમનાઇથી જોવા લાગ્યાં અને મેડમ કુલાં નામની એક સ્ત્રીની મદદથી મેડમ બ્લેવાટસ્કી સામે જુદા જુદા બુલાં કીધાં.

એજ પ્રમાણે પારસીઓએ પણ પશ્ચીમના સુધારા તરફ આંખ વીચીને જીવવાનું હતું. કાષ્ઠલોલોની મદદથી થયેલા પારસી ધર્મ પુસ્તકોના તરજુમા ઓમાં તેઓને ઘણુંક અધુરું અને બેહુકું લાગતું હતું, તે ઉપર થીયોસોફીના શીક્ષણથી રોશણી મલવાથી જે ફરમાનો વેહેમી અને હસી કહાડવાભેગ લાગતાં હતાં તેનો પાયો વિદ્યાપર રચાયેલો છે તે તેઓ જોવા લાગ્યા. સઘલા અપક્ષપાત જરથોસ્તીઓ જેઓએ ખુદ્દાં અને થીયોસોફીનું સાહીત્ય વાંચ્યું છે, અને ત્યાર પછી જરથોસ્તી ધર્મના પુસ્તકો યા તેઓના તરજુમા વાંચ્યા છે, તેઓ એકે અવાજે કહે છે કે, થીયોસોફીનાં શીક્ષણથી તેઓપર ઘણી રોશની પડી છે અને ઘણાક ગુંચવાડા ભરેલા સવાલોનો મનપતીજ ખુલાસો મળ્યો છે. એ વીષે વધુ ખુલાસા સારૂ મીં ન. ફ. બીલીમોરીયાની “Zoroastrianism in the Light of Theosophy” અને “જરથોસ્તી રાહજર” અને મીં મ. પે. કોટવાલની “મજ્દયસ્ની ધર્મ અને ખુદાશનાશી” અને “થીયોસોફીલ સોસાયટી : તેના સ્થાપનારઓ, તેનાં મેમ્બરો : તેના જરથોસ્તી મેમ્બરો સામે ઉઠેલા વાંધાઓનો ખુલાસો” વાલા ઓપાન્યામાં “પારસી થીયોસોફીસ્ટોએ જરથોસ્તી ધર્મ માટે શું કીધું છે” વાળી બાબત વાંચવાની ભલામણ કરવામા આવે છે.

હીંદુ, ખ્રીસ્ત, જરથોસ્તી અને ખ્રીસ્તી થીયોસોફીસ્ટોએ એકે અવાજે બાગેખુલદં બહર કીધું છે કે, થીયોસોફીનાં શીક્ષણથી તેઓ પોત પોતાનો ધર્મ વધારે સારી રીતે સમજવાને શક્તિવાન થયા છે. એવી રીતે દરેક ધર્મના ઘણાક પુરૂષો જેઓ નાસ્તીક થયા હતા, તે પાછા આસ્તીક બન્યા છે, એટલુજ નહીં પણ તેઓના પોત પોતાના ધર્મ તરફનો ચાહ વધ્યો છે, થીયોસોફીનાં બોહણાં શીક્ષણના બહાર પડવાથી ખરાં મીનોષ જ્ઞાનની ગેર-હાજરીમાં ગુમ શક્તિનો જે ગેરઉપયોગ થતો હતો, તેનો કેટલેક દરજ્જે અટકાવ થયો છે. એ સીવાય, માનોષ જ્ઞાનના તલગગારો જેઓમાંના કેટલાકો તેની શોધમાં સાધુઓ પછવાડે દોડતા હતા, તેઓનાં મન અને હૃદયોનું સમાધાન, આ શીક્ષણ કે જેનું કામ પણ ધર્મ, યા ક્રીસ્ટસુફીમાં સીલસીલાબંધ અને વીદ્વતા ભરેલી રીતે મલતું નથી, તેથી થયું છે. એ સીવાય વીદ્યાને લગતી કેટલી શોધો વાંધેની અગાહી આ મંડળીનાં બાનુ સ્થાપક મેડમ બ્લેવાટસ્કીએ પોતાનાં “સીક્રેટ ડોક્ટ્રીન”માં કીધી હતી તેમાંની ઘણીક ખરી પડી છે. આજ ઘણાક વર્ષો આગમય મેડમ બ્લેવાટસ્કીએ માણુસો અકેકના વીચારો વાંચી શકે છે, એવી હકીકત બહર કીધી હતી, તે વેળા તેણીને ઠગારીની ઉપમાં આપવામાં આવી અને કેટલાક થીયોસો-

ફીસ્ટોએ કેટલીક દલીલને આધારે તે વાત માન્ય કીધી, તેથી તેઓ નવલ્લભેન્નના ગણવા લાગ્યા ; પણ ત્યાર પછી વીદ્વાનોએ એ વાત અખતરાઓથી સાબિત કીધી અને ત્યાર પછી ઈંગ્લંડના નામીયા વીદ્વાન પ્રોફેસર સર એલીવર લોડજે જેઓ એ વાત માનતા નથી તેઓને અજ્ઞાનોની ઉપમા આપી છે. જ્યારે ખાકી વીદ્વાના સઉથી ચુનંદા અને બાહોશ વીદ્વાનો અનુ (atom) અને ઇથર (ether)ની હસ્તી વીશે અટકલો કરે છે ત્યારે આ મંડળીના આગલ વધેલા મેમ્બરોએ પોતાની ગુપ્ત શક્તિઓની ખીલવણીથી તેની તપાસ કરી વીદ્વતા ભરેલો ખુલાસો આપ્યો છે. (જુઓ આગલાં થીયોસોફીકલ રીવ્યુમાં મીસીસ ઍઝન્ટની Occult Chemistry વાળી બાબદ.)

૯. શું થીયોસોફીકલ મંડળીના સભાસદોને કંઈખી ચીજ માનવી
યા ન માનવી એવું બંધન છે તથા બંધન ન હોય તે

કેટલીક ચીજોમાં તેઓ માને છે તેનું કારણ શું ?

ધણીક વખતે લોકોમાં એવી ગેરસમજુતી ફેલાયલી હોય છે કે થીયોસોફીકલ મંડળીમાં સભાસદ તરીકે દાખલ થવા સાડ મહાત્માઓની હસ્તીમાં અથવા પુનર્જન્મમાં માનવું પડે છે તથા દારૂ પીવાનું છોડવું પડે છે તથા માસતો ખોરાક તથા અનુકૂળ શાકનો ખોરાક લેવો પડે છે. એ વીચાર તદ્દન ખોટો છે. કોઈખી શખ્સ જ્યારે આ મંડળીમાં સભાસદ તરીકે દાખલ થાય છે ત્યારે તેને આ મંડળીની પેહેલી નેમ સ્વીકારવા શીવાય ખીજી કોઈપણ ચીજ માનવી યા ન માનવી એવું બંધન નથી અને તે વીશે તેને કોઈપણ વખતે પુછવામાં આવતું નથી. ત્યારે આ સવાલ ઉઠાડવામાં આવે છે કે જ્યારે એમ છે તો ધણીક થીયોસોફીસ્ટો મેમ્બર થયા પછી મહાત્માઓની હસ્તીમાં તથા પુનર્જન્મના સિદ્ધાંતને માને છે તથા માસ મરીરા તથા અનુકૂળ શાકના ખોરાક લે છે તેનું કારણ શું ?

મહાત્માઓ પણ માણસોજ છે તથા આગલા જન્મોમાં તેઓ પણ આપણા જેવા સાધારણ માણસો હતા પણ ધણીક જન્મોની ચાલુ કાશેશથી મેલવેલાં જ્ઞાન તથા અપોષ્ટના બલથી તેઓ હાલ શ્વેદ તથાકાપર પુગા છે અને દુનિયામાં હાલ સાધારણ નજરે પડતાં માણસો કરતાં તેઓએ

મનશક્તિમાં, મીનોષ્ જ્ઞાનમાં તથા અશોષમાં ધણે ચહડતે દરજ્જે પોહ્યાથી મિનોષ્ શક્તિઓ પુર્ણ રીતે ખીલવી છે.

જો પ્રગટી કરણના કાયદા પ્રમાણે આગલ અને આગલ વધવું એ માણસની સરજત છે તથા હાલ દુનિયામાં પણ જંગલી માણસો વસે છે જેઓ એક એથી વધારે ગણી શકતા નથી તથા તેથી પાએરી દર પાએરી ચહડતા ન્યુટન તથા હક્લેલી, ટીફલ તથા મેક્લમુલર જેવા વીદ્વાનોની હસ્તી આપણે સ્વીકારીએ છઈએ તો તેથી વધારે ચહડતી શક્તિ તથા જ્ઞાન તથા અશોષવાદા માણસો હોયજ નહીં એ માનવું મુશ્કેલ છે. થીયોસોફીકલ સોસાયટીના ધણાક મેમ્બરો જેઓ મહાત્માઓના સંબંધમાં આવ્યા છે તેઓના ભરોશાપર તથા ખીજા કારણોથી કેટલાક સમાસદોની ખાતરી થવાથી તેઓ માહત્તાઓની હસ્તીમાં તથા તેઓના થીયોસોફીકલ મંડળી સાથના સંબંધમાં તેઓ માને તો તેમાં ખોટું શું છે. એ વીશે જેઓએ વધુ જાણવું હોય તેઓએ Masters as Facts and Ideals વાલુ મીસીસ ખીઝેન્ટનું ચોપાન્યું તથા Steps to the Masters of Wisdom વાલુ પુસ્તક તથા What do we think of Masters એ ચાપદાર મીસીસ ખીઝેન્ટે તા. ૨૨ મી એપ્રેલ ૧૯૦૭ ને દીને ભાષણ આપ્યું તેની ટુંક નોંધ “Theosophy in India”ના ચાલુ વરસના જુલાઈ મહીનાના અંકમાં આપવામાં આવી છે તે વાંચવી. પુનર્જન્મના સિદ્ધાંત વીશે એહલુંજ કેહવું જસ થશે કે ધણાક ધર્મોના પુસ્તકોમાંથી એ સિદ્ધાંત મતી આવે છે એટલુંજ નહીં પણ યુરોપના કેટલાંક વીદ્વાનો પણ દુનિયામાં માણસની જુદી જુદી હાલત વીશે તથા જીંદગીને લગનાં જે ગુચવાડા નજરે પડે છે અને જેનો વીદ્વાનો ખુલાસો આપી શકતા નથી તેના બેદ ભરમનો ખુલાસો કર્મ અને પુનર્જન્મના સિદ્ધાંતથી થાય છે એમ કમુલ કરે છે. માહાન વીદ્વાન અને શીલસુદ્ધ હુમ અને હાલના જમાનાનો હૈયાન વીદ્વાન શીલસુદ્ધ પ્રોફેસર મેકનેગાર્ટ કહ્યું છે કે ફક્ત પુનર્જન્મનું સિદ્ધાંત અમર્ગી વીશે અકલપસંદ દલીલ રજૂ કરે છે. એ વીશે જેઓ વધુ જાણવા માગતા હોય તેઓએ Re-incarnation by Mrs. Besant, Re-incarnation by Dr. Anderson, Re-incarnation by Walker, Life after Life by Eustace Miles, M.A. તથા મીસીસ ખીઝેન્ટના ઉપદા પુસ્તકનો ગુજરાતી તરજુમો (પુનર્જન્મ) તથા “પુનર્જન્મ: માણસ-

નો ફરી ફરીનો અવતાર” વાળું મી. પેસ્તનજી ધનજીભાઈ માહાલક્ષ્મીવાલાનું પુસ્તક વાંચી ખાતરી કરવી.

પુનર્જન્મનું સિદ્ધાંત ફક્ત જુદી જુદી તર્કો (speculation) પર ટકેલું નથી પણ ઇંગ્લેન્ડમાં આ મંડળીના કેટલાક સભાસદોએ પોતાની ગુપ્ત શક્તિઓ ખીલવી પોતે તથા ખીજા સભાસદો આગલા જન્મોમાં કેણું હતા તથા અકેક સાથે શું સંબંધ ધરાવતા હતા તે શોધી કાઢાડવાને શક્તિવાન થયા છે તથા એવું જણાય છે કે હિન્દુસ્તાનમાં પણ તેવી સરખાત થઈ ચુકી છે. આ મંડળીના મરહુમ માનવંત સ્થાપક અને પ્રમુખ કરનલ ઓલકોટનો પોતાના ગુરૂ માહત્તમા એમ સાથે તથા મેડમ બ્લેવાટસ્કી સાથે આગલા જન્મોમાં શું સંબંધ હતો તે વીશેનો હેવાલ તેવળુ થીયોસોફીસ્ટ એપાન્યાના એક આગલા અંકમાં Old Diary Leaves વાળા બાબદમાં તેઓએ કેટલીક વીગત સાથે આપ્યો છે. આ અદના લખનાર આજ કેટલાંક વરસોપર અધ્યાર ખાતે થીયોસોફીકલ સોસાયટીના એક વારસીક મેલાવડા વખતે હાજર હતો, ત્યાંથી કેટલાક ખીજા સભાસદો સાથે પાછા ફરવા અગાઉ આ મંડળીના ઉપલા મરહુમ બુજરોગ પ્રમુખ કરનલ ઓલકોટની ભેટ લીધી. તે વખતે તેવળે પોતાના એક ઘણા અતલગના સગાની છોકરીની સખી હમોને બતલાવીને તેણીનો આગલા જન્મમાં તેવળુ સાથે શું નીકટ સંબંધ હતો ને તેથી તેઓ બંનેને એક ખીજા તરફ ખેંચાણ થતું હતું તેનો ખુલાસો તેવળને જે મળ્યો હતો તે વીશે જણાવ્યું હતું. થીયોસોફીના શીક્ષણ પ્રમાણે માણસો એક જન્મમાં એક ખીજા તરફ બેહદ પ્યાર યા ધીકકાર બતાવ્યાથી ખીજા જન્મોમાં તેઓ ઘણુકરીને સગપણનાં ગાંઠથી જંડાય છે અને તે વખતે તેઓના આગલા જન્મનો પ્યાર યા ધીકકાર એકકને પેહલી નજરે જોતાંને વારજ ન સમજી શકાય એવા જોશથી ઉભરી નીકલે છે. તે વીશે વાંચો મીસીસ બેઝનતના Love and Hate at First Sight વાળી બાબદ જે “ થીયોસોફીક બ્લીનર ” ના આગલા અંકમાં પ્રગટ થઈ છે. અને જેનો તરજુમો આ અદના લખનારે “માસીક મગ્ગહ”ના આગલા અંકમાં આપ્યો છે. જાણીતો ઇજીપ્શીયન મુસાફર કેપ્ટન ખરટનના મરણ પછી તેની વીધવા લેડી ખરટને પોતાના મરહુમ ભરથારને લગતું પુસ્તક છપાવ્યું તેમાં તેણી જણાવે છે કે પોતાના મરહુમ ભરથારને પરણવા અગાઉ સઉથી પહેલ વેહલા તેને પોતાની આગલથી પસાર થઈ જતાં જોયો, તે વખતે તેણીને તેની તરફ ઘણું ખેંચાણ થવા લાગ્યું એટલુંજ નહી પણ તે ઘણી કે જેને તે વખતે તેણી ઓલખતી પણ ન

હતી તે તેણીનો ભરથાર થશે એમ તેણીને લાગ્યું. ક્ષેડી ખરતનનો દરજ્જો પોતાના ભરથાર કરતાં ચઢતો હોવાથી તેણીના માથાપ તરફથી તેણી કેપટન ખરતન સાથે લગન કરે તે સંબંધી વાંધા ઊઠાવવામાં આવ્યા પણ અંતે તેણીની મુરદ પાર પડી અને તેણી કેપટન ખરતન સાથે લગનના ગાંઠથી જોડાઈ ઘણી સુખવાસી જીંદગી ગુજારી. આ મંડળીના ઉપપ્રમુખ મી. સીનેટ *Broad Views* નામના ચોપાન્યાના આગલા અંકમાં *Former Lives of Living People* વાળી આવૃદ્ધમાં હૈયાત માણસોનો આગલા જન્મનો હેવાલ આપે છે. એવું કેહવામાં આવે છે કે મરહુમ માહાન રાજદારી ગેડસ્ટન એ કોઈજ નહીં પણ આગલા જમાનામાં થઈ ગયલા માહાન પુરૂષ શીશરોનો અવતાર હતો તથા ફ્રેન્ચ રેવોલ્યુશનની થોડા વખત અગાઉ જાણીતો થયેલો કાઉન્ટ સેન્ટ ઝરમેન એ લોર્ડ બેકનનો અવતાર હતો. જેને વીશે એવું પણ જણાવવામાં આવે છે કે શેક્સપીયરના નાટકો તથા કવીતા તેણે લખી છે. નેપોલીયન બોનાપાર્ટ વીશે એવું કેહવામાં આવે છે કે તે સારલામેન નામના નામીયા રાજાનો અવતાર હતો તથા તે જનમની અગાઉ તેણે જુલીયસ સીઝર તરીકે અવતાર લીધો હતો તથા તેની અગાઉ તે યોગી હતો અને તે વખતે તેણે ભારે તપ કરી દુન્યાના રાજાની ખાહેશ કરી હતી.

દાર્શનો ત્યાગ કરવા જ્યારે દાકતરો ભલામણ કરે છે તથા દાર્શનો ઉપયોગથી શારીરિક તથા માનસિક શક્તિઓની ખીલવણીને નુકશાન પોહ્યે છે તથા તેથી દુર રહેવામાં ફાયદો છે એ હવે વીદ્વાંન દાકતરોનો ધણો મોટો ભાગ કબુલ કરે છે, ત્યારે એ વીશે થીયોસોફીકલ સોસાયટીને બદનામ કરવાનું દારણ નથી. તે છતાં યુમ જ્ઞાનમાં આગત વધેલા અનુભવીઓ એથી આગલ વધીને કહે છે કે દાર્શનો ઉપયોગથી મિનોષ શક્તિઓની ખીલવણીનો અટકાવ થાય છે. દાર્શન વીશે થીયોસોફીનું શીક્ષણ શું છે તે વીશે મીસીસ એની ખીઝન્ટે 'Total Abstinence in the Light of Theosophy' પર એક ભાશણ આજ ધણાક વરસોપર આપ્યું હતું તે વાંચવાની ભલામણ કરવામાં આવે છે. *Man and His Bodies* નામની થીયોસોફીકલ મેન્યુઅલમાં પણ મીસીસ ખીઝન્ટ એ વીશે વીવેચન કરે છે.

મીસના ખોરાકથી દુખ દરદો વધે છે તથા વનસ્પતી ખોરાકથી શારીરિક તથા માનસિક તંદરોસ્તી સુધરે છે એમ અનુભવી તખીઓ જાતી

અનુભવથી તથા દરદી ધરાકોથી મેલવેલા અનુભવને આધારે કહે છે. એથી આગળ વધી થીયોસોફીનું શીક્ષણ કેટલુક વધુ કહે છે તે જેઓએ જાણવું હોય તેઓએ મીસીસ બીઝન્ટનું Vegetarianism in the Light of Theosophyનું લાખન તથા Man and His Bodies નું પુસ્તક તથા આ અદના લખનારનું Vegetarian versus Meat Diet or the Diet Question in the Light of Medical Science, Religion and Theosophy વાલુ ચોપાન્યુ તથા માંસ વિરૂધ અન્ન-ફળ-શાકના ખોરાકની હીમાયતના વિષયોવાલુ ચોપાન્યુ (ખીજ આત્રતી) વાંચી ખાત્રી કરવી. જે થીયોસોફીકલ મંડળીના મેમ્બરો પોતામાં રહેલી શુભ શક્તિઓને ખીલવવાના હેતુથી તથા થીયોસોફીના જ્ઞાનનો જાતી અનુભવ લેવા સારૂ તથા ખીજનું કારણોસર માંસ મદીરા છોડી દ્રઘ અન્નફળશાકનો ખોરાક લેતો તેમાં ખોટું શું છે. એ શીયાય આ મંડળીના કેટલાક સભાસદો મહાત્મા-ઓની હસ્તીમાં તથા પુનર્જન્મના સીદ્ધાંતમાં માનતાં નથી તથા ગોસ્ત તથા દારૂનો પણ ઉપયોગ કરે છે તે છતાં તેઓ સભાસદો તરીકે ગણાતા બંધ પડ્યા નથી. એ છતાં આ તો ચોક્કસ છે કે આ મંડળીના ઘણાક આગેવાન તથા સાધારણ મેમ્બરોએ ઉપલી બાબતો વીશેનું થીયોસોફીનું શીક્ષણ વાંચી તેઓની ખાત્રી થવાથી તેઓ મહાત્માઓની હસ્તીમાં તથા પુનર્જન્મના સીદ્ધાંતમાં માને છે તથા પોતાનો મિતોષ વધારો જલદી થાય તેથી તથા જીવ દયાની લાગણીથી તથા ખીજનું કારણોસર તેઓએ માંસનો ખોરાક છોડી દીધો છે.

૧૦. ઇસવી સન ૧૯૦૦ થી ૧૯૨૫ સુધી હિન્દુસ્તાનના લોકોનો

મિતોષ વધારો વધતો જશે એવી મેડમ

બ્લેવાટસ્કીની આગાહી.

આ અદના લખનાર આજ કેટલાંક વરસો અગાઉ થીયોસોફીકલ મંડળીના એક વારસીક મેલાવડા વખતે મદરાસ શહેરમાં અદ્યાર ખાતે જ્યાં આ મંડળીનું વડુ મથક છે ત્યાં ગયો હતો ત્યારે મરહુમ માનવંત મેડમ બ્લેવાટસ્કીના એક ખુર્જા મિત્ર કાઉન્ટેશ વોકમીસનર સાથે મેલાપ થયો હતો તે વખતે તેણે આ મંડળીના કેટલાક સભાસદો આગલ આ વીગત જણાવી હતી કે મેડમ બ્લેવાટસ્કીએ તેણેને એક વખત એવું કહ્યું હતું કે ૧૯૦૦ થી ૧૯૨૫ સુધી પૂર્વના મુઝકોમાં પણ ખસુસ કરી હિન્દુસ્તાનના લોકોમાં મિતોષ જ્ઞાનનો વધારો થશે. આ ખીના વીશે એટલું જ જણાવી

શકાય કે ઇસવી શન ૧૯૦૦ થી મિનોઇ જ્ઞાનનો ફેલાવો કરનાર દુનીયાની આ સઉથી આગેવાન મંડળીના સભાસદોમાં ઘણો વધારો થયો છે. ૧૮૯૩ થી ૧૯૦૦ સુધીના સાત વરસો સામટાં લેતાં તથા તેની સાથે ૧૯૦૦ થી ૧૯૦૭ સુધીના વરસો સરખાવતાં જણાય છે કે એ છેલ્લાં સાત વરસોમાં પેલ્લાં સાત વરસો કરતાં આ મંડળીની શાખાઓની સંખ્યામાં તથા મેમ્બરો-માં ઘણો ગંજવર વધારો થયો હતો એ દલુજ નહીં પણ બાહારના લોકોમાં પણ થીયોસોફીના શીક્ષણ તરફ વધુને વધુ ખેયાન આ છેલ્લા સાત વરસોમાં થતુ ગયુ છે. મુ'અમમાં આજ કેટલાક વરસો અગાઉ જ્યારે થીયોસોફીને લગતી બાબતોના લખાણો તરફ ગુજરાતી વર્તમાન પત્રના તથા માસીક ચોપાન્યાના અધીપતીઓને ભારે શુભ હતી અને તેવા લખાણોની દરકાર ન કરતાં તેને કચરાની તોપલીને સવાધીન કરતા હતા ત્યારે હાલ થોડાક વરસ થયાં થીયોસોફીની તરફેણમાં ફેરવાયલી વલાણુ જોઈ તથા તેવા લખાણની લોકો તરફથી માંગણી થવાથી કેટલાક વર્તમાન પત્રના તથા માસીકોના દુરઅંદેશ અધીપતીઓ થીયોસોફીના લખાણો ખુશીથી લે છે એટલુંજ નહીં પણ તેની સામી માંગણી કરે છે. પારસીઓમાં બોહલો ફેલાવો પામેલું પત્ર જામે જમશેદ તા. ૧૨ મી જુલાઈ ૧૯૦૭ ના પત્રની લીડીંગ કોલમમાં “દેશાવરના જરથોસ્તીઓ વચ્ચે પારસી મીશનરીઓ” એવા મથાલા હેઠલ થીયોસોફીકલ સોસાયટી તથા તેના કેટલાક સભાસદોના કામે વીશે કેટલુક વીવેચન કરે છે તેમાથી નીચલો ટુંક ઉતારો કીધો છે.

“પણ આટલુ તો ચોક્કસ છે કે દુનીયાના જુદા જુદા ધર્મના અભ્યાસ આગળ વધારવાના બાબમાં એ થીયોસોફીસ્ટોએ અસાર સુધીમાં ઠીક કામ બજાવ્યુ છે. પારસીઓના બાબમાં તો ખસુસ કરીને મી. જહાંગીર વીમાદલાલ, સોલીસીટર, થીયોસોફીકલ સોસાયટીમાં દાખલ થવા પછી જરથોસ્તી ધર્મના સંબંધમાં જે વાચજો થવા માંડી છે અને જે સાંભળવા માટે પારસી સ્ત્રી પુરોષોની હંમેશ મોટી તુટાતુટ પડે છે તે મી. વીમાદલાલ અને તેવણના મળતા વીશેદા તરફથી બજાવવામાં આવતાં સારાં કામનો આપણને અચ્છો ખ્યાલ આપે છે. કોઈપણ રીતે આટલુતો ચોક્કસ છે કે મી. વીમાદલાલ અને મિત્રોની વાકચાતુરીએ જરથોસ્તી ધર્મ તરફની પારસીઓનો લાગણી છેલ્લાં થોડાં વર્ષમાં ઘણી વધારી દીધી છે. એ કામમાં મીસ મોટીબાઈ બાટલીવાલા અને મીસ ઉમરીગર જેવી બે જવાન પારસી બાનુ વકતાઓ તરફથી હાલ તેવણને મદદ મલવા લાગી છે, જે એક બીજી ખુશી થવા જોગ બીના છે. પારસીઓમાં ધાર્મિક જ્ઞાનનો ફેલાવો કરવા

માટે મીર વીમાદલાલ, મીસ બાટલીવાળા તથા મળતા વીશેકા વર્ષમાં એકાદ બે વખત પારસી વસ્તીવાળાં જુદા જુદાં શહેરોમાં વગર હાંસલે વાયળે કરવા જાય છે તે માટે તેઓને બેશક ધન્યવાદ ઘટે છે.”

દુનિયામાં નવી નવી શોધો થતી જાય છે અને થીયોસોફીના શીક્ષણમાં વરસો અગાઉ જણાવેલી હકીકતો જે આગળ હશી કાહાડવામાં આવતી હતી તે હાલના વીદ્વાનો નવી શોધ તરીકે જણાવે છે. વીદ્વાનોમાંના કેટલાકે હાલ ખોદા તથા ઇજ્જદ અમશાસ્પંદે જેવી મિનોઇ હોશદાર તથા અનદીઠ શક્તિઓની હયાતી સ્વીકારે છે તથા બંદગીની અસરમાં તથા કાયદામાં માને છે.

ઇંગ્લંડનો હાલનો નામીયો વીદ્વાન સર ઓલીવર લોડજ બંદગીની અસરમાં માને છે. બંદગી તથા ધ્યાન જુદી જુદી કેવી પ્રકૃતીના માણસોને રૂચે છે તે વીશે આ મંડળીનાં નવા બાનુ પ્રમુખ મીસીસ બીઝેનટ The Work of Theosophy in the World વાળાં બાપજીમાં નીચે પ્રમાણે જણાવે છે.

“ Prayer is a mightier force in the world than modern thinkers are inclined to admit, although the ever increasing recognition of the energy of the thought by Psychology lends a new support to the old religious doctrine of prayer. But to that method we add another. Prayer is the method for the devotional temperament ; but for the more purely intellectual nature, for the man who demands to know and not only to feel, there is another road, the road of intense concentration of the mind, of deep, profound and strenuous meditation, which by intensifying the force of consciousness, enable it to transcend the garment of the senses and to know itself to exist in higher worlds than this. Those who do not care to pray may think themselves into the higher consciousness. The goal is the same, whether by prayer or concentration, the road differing according to the temperament of the one who seeks to tread it.

But along these roads you will see we have no conflict with any religion ; for all religions use prayer, and the more philosophic use concentration and meditation as well.

ઈંગ્લાંડમાં પ્રગટ થતી નવલ કથા તથા વારતાઓમાં પણ કર્મ, પુનર્જન્મ, મરણ પછીની હાલત, તથા જુદા જુદા જીવનો, અનદીઠ અરધી હોશદાર તથા પુર હોશદાર અનદીઠ શક્તિઓ વગેરેની થીયોસોફીને લગતી બાબદો આવે છે. અને આ અદના લખનારને એવું લાગે છે કે ઉપલી મુદત પુરી થયાને બીજા ૧૮ વરસો છે તેટલાં થીયોસોફીકલ મંડળીના અલોકીક શુધ્ધીના બાગેવાન બાનુ થીયોસોફીસ્ટ તથા નવા બાનુ પ્રમુખ મીસીસ એની બીઝેન્ટ તથા ગુપ્તજ્ઞાનમાં આગળ વધેલા સભાસદો તરફથી ઘણુંક નવું ગુપ્ત જ્ઞાન જે અગાઉ માહાત્માઓના આશ્રમમાં ફક્ત ચેલાઓને મલતુ હતું તે બાહાર પડશે.

૧૨.—એ મંડળીમાં કેવા પુરૂષો જોડાય છે ?

આ મંડળીમાં હાલ ઘણું કરીને એવા પુરૂષો જોડાય છે કે જેઓ ખુદાઈ જ્ઞાન સારૂ તલપ કરનારા હોય છે. તેઓ હાલના ધર્મો, જેઓનો પાયો વીઘાપર રચાયેલો છે, પણ જેના ધર્મ ગુરૂઓ તે તેવી રીતે સમજાવી શકતા નથી, તેથી સંતોષ પામતા નથી. બીજા હાથપર તેઓ ખાફી વીઘા જે ખોદાની હસ્તી વીષે ઇનકાર કરે છે અથવા કાંઈ જાણતી નથી તેથી પણ સંતોષ પામતા નથી, અને છેવટે તેઓનાં સારાં નસીબે જ્યારે થીયોસોફીનાં શીક્ષણનો તેઓ અભ્યાસ કરે છે ત્યારે તેઓ તેથી સંતોષ પામી આ મંડળી કે જે એવાં ઉમદા જ્ઞાનનો ફેલાવો કરે છે, તેમાં જોડાય છે, અને ત્યાર પછી મોડે વહેલે તેઓ જો વધારે ઉંડું જ્ઞાન મેળવવાને ચહાતા હોય તો કેટલીક સરતો સ્વીકારી આ મંડળીની પાછળ Eastern School of Theosophy નામનો ખાનગી વર્ગ છે તેમાં આવે છે કે જેનું શીક્ષણ જાહેરમાં આપવામાં આવેલાં શીક્ષણ કરતાં વધારે અમુલ્ય, ઉંડું અને સ્પષ્ટ છે.

આ મંડળીની પેહલી નેમ જે સઘળા માણસ જાતમાં ન્યાત-જાત રંગરૂપ વગર બ્રાતૃભાવ વધારવાની છે તેથી માણસોમાં ભાઈબંધીનો ગાંઠ દીવસે દીવસે મજબુત થતો જાય છે, અને તેથી માણસોમાં અરસપરસ મોહોખત અને એખલાસ વધતો જઈ ધર્મની લડાઈ અને ઝગડા નાબુદ થતા જાય છે.

આ મંડળીની બીજી નેમ જુદા જુદા ધર્મ, શીલસુરી તથા વીઘાના અભ્યાસને લગતી છે, તેપર અમલ કરવાથી દરેક ધર્મમાં રહેલી ખુબીઓ

જેવામાં આવે છે, જેથી માણસ જાતમાં ધર્મ સંબંધી છીટ અને અકેક સામેનો અભાવ દૂર થઈ તેઓમાં ચરસપરસનો પ્યાર ખીલી નીકળે છે.

આ મંડળીની ત્રીજી નેમ માણસ જાતમાં તથા ખુદરતમાં સમાયલી ગુપ્ત શક્તિનો અભ્યાસ તથા શોધખોળ કરવાની છે. એ છેલ્લી નેમપર આ મંડળીના ધણા થોડા સલાસદોષો ધ્યાન આપ્યું છે પણ જે થોડાઓએ ચોક્કસ લાયકાત મેલવવા સાથે આ નેમ પાર પાડવાને વરસોની ખંતીલી કાશેશ કીધી છે તેઓમાના કેટલાકે થોડે યા ધણે દરજ્જે તેમાં ફાવ્યા છે અને થીયોસોફીના શીક્ષણમાં જણાવવામાં આવતી મરણ પછીની દોજખ અને બેહુસ્તની હાલતનો અનુભવ જીવતા જીવત તેઓએ મેલવ્યો છે તથા પોતાના આગલા કેટલાક જન્મોનું જ્ઞાન પણ તેઓને થયું છે તથા ખલે બદન કરી પૃથ્વીના જુદા જુદા ભુવનોપર સુક્ષ્મ, માનસીક અને માયાવી શરીરો ધારણ કરી ત્યાંનો અનુભવ તેઓએ મેલવ્યો છે.

જે થીયોસોફી તરફથી એવું કેહવામાં આવે કે જેવી રીતે અગાઉના જમાનામાં હીંદુ, જરથોસ્તી, બુધીસ્ટ, ખ્રીસ્તી અને મુસલમાન ધર્મના શીક્ષકો પોતાના જ્ઞાન, પરહેજગારી તથા અશોષના બલથી ખલે બદન કરી જીવતા જીવત ઉપલાં અનદીઠ શરીરોમાં, અનદીઠ દુનિયામાં મુસાફરી કરી શકતા હતા, તેવીજ રીતે ચાલુ વીશમી સદીનાં માણસો પણ તેવીજ લાયકાત ધરાવવાથી તે દુનિયામાં મુસાફરી કરી શકે તો તે કદાચ અગ્નિએજ જેવું લાગશે તે છતાં એક જમાનામાં માણસ જાણી શકે તે બીજા જમાનામાં પણ જાણી શકે. માણસ પોતામાં રહેલી ગુપ્ત શક્તિઓ ખીલવવાથી ખુદરતના ભેદો જાણી ખોદાને જોલખી શકે, તથા ખોદાશનાશીની વીદ્યા આગલા જમાનામાં હતી તથા હાલ પણ મોજુદ છે એવું બાગે બુલંદ જાહેર કરવું એ થીયોસોફીનું પહેલું મહાન કામ છે.

આ મંડળીમાં જોડાનારા સખસો સધત્રી સાધુ યા ફરેસ્તા જેવા હોવા જોઈએ અથવા તેમાં જોડાવાથી તેઓ સાધુ જેવા ભલા થઈ જાય છે એવી બહારના લોકો ભુલ કરી તેઓ તરફથી ફરેસ્તાઈ વરતણકની આશા રાખે છે તથા તેઓએ કંઈપણ ભુલ યા ખોટું કામ કરવું ન જોઈએ એવું ખોટી રીતે માને છે.

આ મંડળી કે જેના ખરા સ્થાપકો બે મહાત્માઓ છે અને જેઓ વીશે કહી શકાય કે તેઓ ફરેસ્તાઈ ખસલતના માણસો છે તેઓ શીવાય તેના બહારના સ્થાપકો તથા બીજા મેમ્બરો ફરેસ્તા યા ફરેસ્તાઈ ખસલતના

માણસો નથી. આ મંડળી ફરેસ્તાઓને વાસ્તે નથી પણ સાધારણ તથા પાપી માણસોને પોતાની ચાલચલણ સુધારી તે નમુનેદાર કરવા સારૂ છે. સાધારણ માણસો માફક થીયોસોફીકલ મંડળીના ધણાક સભાસદો પણ પોતાના તથા કુટુંબના ગુજરાન સારૂ ધંધા રોજગારમાં ચાલુ મંડેલા રહે છે પણ જ્યારે ખીજા લોકો પોતાનો પ્રસુદનો વખત તકલીફી મોજ મજાહમાં ગુમાવાને ખુશી હોય છે, ત્યારે આ મંડળીના મેમ્બરોનો મોટો ભાગ તે વખત થીયોસોફીના શીક્ષણનો અભ્યાસ કરવામાં, પોતાની મન યા આત્મિક શક્તિઓને ખીલવવાના કામમાં, યા ખીજા લોકો કામમાં રોકે છે. સાધારણ લોકો તથા થીયોસોફીકલ મંડળીના સભાસદોના મોટા ભાગ વચ્ચે એ તફાવત છે કે જ્યારે પહેલો વર્ગ છુંદગી તથા ધર્મને લગતા ગુચવાડા ભરેલા સવાલો નો ભેદ જાણવાની કાળજી યા ખાહેશ રાખતા નથી, ત્યારે પાછલો વર્ગ એ વીશે તથા ધર્મ, વીઘા તથા શ્રીક્રમસુફીમાં ખરૂં શું છે ને ખોટું શું છે તે જાણવાની ખાહેશ રાખી તેપર અમલ કરવાની થોડે યા ઘણે દરજ્જે ચાલુ કોશેશ તથા મહેનત કરે છે.

૧૨.—એ મંડળીની મુખ્યની શાખાની અગાઉની તથા હાલની હાલત.

આ અદના લખનાર જ્યારે આ મંડળીમાં નજદીક ૧૯ વર્ષ અગાઉ જોડાયો ત્યારે આ મંડળીની મુખ્યની શાખાની હાલત ઘણી જુદી હતી. ટેમેરીન્ડ લેનના એક ખુણામાં એક અધારા ઓરડામાં આ મંડળીની જાહેર સભા મહીનામાં એક યા બે વખત ભરવામાં આવતી હતી, જેમાં ગણત્રીના ૮-૧૦ મેમ્બરો આવતા હતા. ત્યાર પછી થોડાં વર્ષે કેટલાક ખંતીલા થીયોસોફીસ્ટોની મદદથી એ મંડળીની જગ્યા બદલી તેને ચર્ચગેટ સ્ટ્રીટમાં લઈ જવામાં આવી હતી, જ્યાં થોડાં વર્ષ રહ્યા પછી એક તવંગર બાનુ થીયોસોફીસ્ટ મીસ મુલરની મદદથી હોર્નબી રોડના એક કુશાદે અને હવાવાળાં મકાનમાં આ મંડળી લાવવામાં આવી, જ્યાં અઠવાડીયામાં ગુજરાતી અને અંગ્રેજી મલી બે વખત જાહેર ભાષણો જુદા જુદા મેમ્બરો તરફથી આપવામાં આવતાં હતાં. ત્યાર પછી કેટલાક ભાઈઓની સુચનાથી થીયોસોફીના અભ્યાસ માટે આ મંડળીના સભાસદો તથા બાહારનાઓ સારૂ દર સાંજે જુદા જુદા વર્ગો ઉઠાડવામાં આવ્યા છે, જે વર્ગો આપણી ટાપુના જાણીતા સોલીસીટર અને પ્રસીદ્ધ વકતા અને અંગ્રેજી શાખાના એક ઉપપ્રમુખ મી. જોહાંગીર જમશેદજી ત્રિમાદલાલ, એમ.એ., એલ.

એલ.બી. તથા મી. જલભાઈ રસતમજી આરીયા, તથા બીજાઓ ધણી ફતેહમંદીથી ચલાવે છે, કે જેમાં ધણી વાર એકી વખતે ૫૦ યા તેથી વધારે ગ્રહસ્થો હાજર રહે છે. એ સીવાય બીજા મેમ્બરો તરફથી પણ થીયો-સોશીનાં શીક્ષણ તથા જરથોસ્તી ધર્મ પુસ્તકના અભ્યાસના સવારનાં વર્ગો ચલાવામાં આવે છે. સાત વર્ષ થયાં ચોક્કસ કાયદા કાનુનો સાથનો બાનુ-ઓનો એક વર્ગ મેનેજીંગ કમીટીની પરવાનગીથી બે મેમ્બરોની આગેવાની તલે ઉંઘાડવામાં આવ્યો છે, જેમાં પેહલાં છ બાનુઓ જોડાયા પછી હાલ ધણાંક બાનુઓ ત્યાં હાજરી આપે છે. એ સીવાય આ મંડળીની બાહર થીયોસોશીના શીક્ષણ સારૂ બાનુઓના બાનગી વર્ગો મેમ્બરો તરફથી ચલાવામાં આવે છે.

૧૯૦૪ ના એપ્રિલ મહીનામાં આ મંડળીનું મકાન બદલી તેને હોર્નબી રોમાં સર દીનશા માણેકજી પીટીટની ઓફીસની ઉપર ત્રીજે માળે કુશાદે હાલમાં લઈ જવામાં આવ્યું છે, જ્યાં હાલ બહાર ભાષણો આપવામાં આવે છે અને સઘલા વર્ગો પણ ચલાવામાં આવે છે.

મુબંધની બલેવાટસ્કી લેાજ થીયોસોશીકલ સોસાયટીમાં ૨૦૪ સભા-સદો છે, તેમાં ૨૦ બાનુઓ છે. એ સીવાય મુબંધમાં બીજા ૪૮ સભાસદો છે જેઓ આ મંડળીની મુબંધની શાખાને જોડાયેલા નથી. આ સીવાય મુબંધમાં થીયોસોશીકલ સોસાયટીની એક બીજી શાખા આસરે છ વર્ષપર “ધર્માલય”નાં નામથી ઉંઘાડવામાં આવી છે. જેમાં હાલ ૧૪૨ મેમ્બરો છે. ૧૮ વર્ષ અગાઉની આ મંડળીની અત્રેની પેહલી શાખાની સુસ્ત હાલત અને હાલની તેની ચપલ હાલત જોઈ કોઈ પણ થીયોસોશીસ્ટને ખુશી ઉપજ્યા વગર રહેશે નહીં. આ શાખામાં મેમ્બરો-નો વધારો પણ સારો થયો છે. ૧૯૦૩ ના માર્ચ મહીનામાં જ્યારે મીસીસ બેઝન્ટ અત્રે આવ્યાં હતાં, ત્યારે આ મંડળીમાં એકી વખતે ૩૬ મેમ્બરોને તેવણે દાખલ કીધા હતા અને ત્યાર પછી અવારનવાર બીજા મેમ્બરો દાખલ થયા છે. પંડીત ભવાનીશંકર કે જેવણે ૧૯૦૪ ના એપ્રિલ મહી-નામાં ચાલુ સાત દીવસો સુધી “ભગવત ગીતા” પર લોકોની ઠઠ આગલ આ મંડળીમાં ભાષણો આપ્યાં હતાં, તેવણે તા. ૨૩ મી એપ્રિલે દશ નવા મેમ્બરો દાખલ કીધા હતા. ૧૯૦૬ ના નવેમ્બર મહીનામાં મીસીસ બેઝન્ટ અત્રેની થીયોસોશીકલ સોસાયટી તરફથી ભાષણો કરવા મુબંધ પધાર્યાં હતાં તે વખતે તેવણે બીજા ધણાંક ગ્રહસ્થો તથા બાનુઓને આ મંડળીમાં સભાસદ તરીકે દાખલ કીધા હતાં. જે મંડળીએ આટલાં થોડાં

વર્ષોમાં આટલું બધું કીધું છે તેને હજી મોટી મદદની જરૂર છે કે જેથી તે હાલના કરતાં વધારે પ્રમાણમાં દુનિયાનું ભલું કરી શકે. સઘલા પરો-પકારી, નીતિવાન, ચંચળ અને મિનોષ્ઠ જ્ઞાન મેલવવાની આતુર ઇચ્છા રાખનાર બાનુઓ તથા ગ્રહસ્થોને અને ખસુસ કરી મારા પારસી ભાઈઓ તથા બેહનોને થીયોસોફીના સાહીત્યનો બરાબર અભ્યાસ કરી ખાત્રી કરી તેઓને વાજબી લાગે તો એ મંડળીમાં જોડાવાની માનપૂર્વક અરજ કરું છું, કે જેથી તેઓ પોતાનો મિનોષ્ઠ વધારો કરશે એટલુંજ નહીં પણ દુનિયાનાં એક આગેવાન મંડળને ટેકા આપી તેના વધારામાં મદદ કરશે. (એ વીધે વાંચો Why one should join the Theosophical Society? by Mr. B. Keightly, M. A. Barrister-at-Law, અને Why you should be a Theosophist? by Mrs. Besant.)

થીયોસોફીકલ મંડળીમાં જોડાયલાં કેટલાંક પારસી

બાનુઓ તથા ગ્રહસ્થોના થીયોસોફીના

શીક્ષણ વીશે અભીપ્રાય.

થીયોસોફીકલ મંડળીના કેટલાક સભાસદોને આ અદના લખનારે ગયા બુલાઈ મહીનામાં કાગલ લખી તેઓ આ મંડળીમાં ક્યારે અને કેવી રીતે જોડાયા તથા થીયોસોફીના શીક્ષણથી છાંદગી તથા ધર્મને લગતા ગુચ્છ-વણુ ભરેલા સવાલોના મનપતીજ ખુલાસાઓ મળ્યા કે નહીં તથા એ શીક્ષણથી તેઓની ચાલચલણ પર શું અસર થઈ એ સંબંધી ત્રણ સવાલો પુછ્યા હતા તેના જવાબમાં તેઓએ નીચે પ્રમાણે પોતાના અભીપ્રાય મારા પર લખી મોકલ્યા છે તે તેઓની રજતથી તેઓનાજ બોલોમાં અત્રે રજુ કીધા છે.

મીસ જરબાનુ ફરદુનજી ઉમરીગરનો અભીપ્રાય.

“મને થિયોસોફીકલ સોસાયટીમાં જોડાવાને માત્ર નવજ મહીના થયલા હોવાથી મારો અનુભવ ઘણોજ ટુંક વખતનો છે પણ જે તે તમુને કોઈખી રીતે ઉપ્યોગી થઈ પડતો હોય તો તે હું ઘણીજ ખુશીથી તે આપીશ.

“હું આ સોસાયટીમાં જોડાઈ તેની ઘણો વખત અગાઉ એ બાબદના સાહીત્યો વાંચતી હતી તો જે કે ઘણીક વખતે તેમાની કેટલીક બાબદો મને નહીં સમજાય એવી અને ગુચ્છવાડા ભરેલી લાગતી હતી. એ નહીં સમજતી બાબદો માટે મને બે ચાર વખત ચોક્કસ ગ્રહસ્થો આગળ જઈ

ખુલાસો પુછવાને કહેવામાં આવ્યું હતું પણ તે વખતે તે ખીના ઉપર મે મુદ્દલ લક્ષ આવ્યું નહીં. ખરું કહું તો એ સાહિત્ય વાંચવાનો શોખ મારામાં ઉત્પન્ન કરવા માટે એક ગાંધીને ત્યાંથી પડીકુ બંધાઈને આવેલા એક પુરાના ચોપાન્યાને આભારી છું, કે જેમાં મેડમ બ્લેવાટસ્કીનું ટુંક જન્મ ચરિત્ર આપવામાં આવ્યું હતું. નાની ઉંમરમાં સુખ અને દુઃખના અનેક તબક્કાઓમાંથી પસાર થયેલી હોવાથી આ ખુદરતી થતા ફેરફારોનું કારણ શું હશે તે જાણવા હું ઘણીજ ખંતથી કાશેશ કરતી હતી અને ઘણીક વખતે લોકોને જ્યારે ખુદના ઘેરના ઉંઘા ઇનસાફ વીધે બોલતા અને તે મહાન શક્તિમાન સાહેબને બદનામ કરનાં સાંભળતી, ત્યારે વીચારમાં પડતી હતી. પણ થિયોસોફીક સાહિત્યના જ્ઞાનની રોશણી વડે જાણતાં અને સમજતા શીખી છું કે તે મોટા સાહેબ દયાળુ અને ઇનસાફી છે, પણ આપણે જે કાંઈ ખમીએ છે તે આગલા જન્મોમાં કાંધેલા આપણા પાપની શીક્ષા માત્ર છે. એ શીક્ષણેજ મને કેટલાક ખુદરતના તેમજ મારા ધર્મને લગતા બારીક અને ભેદ ભરેલા કાયદાઓ સમજતા શીખવી છે, અને વળી જુસ્સાઓને કાબુમાં રાખી આપણી લાગણીઓને વશ કરી આગળ કેમ વધવું તે ખુલ્લુ કીધું છે. થિયોસોફીના શીક્ષણે મને વધારે શાંત અને શહનશીલ કરી છે અને આવતા અનેક નાના મોટા ફેરફારો ધીરજથી વગર બડબડવે ખમવાને સીખવી છે. વળી એજ શીક્ષણની મદદથી હું મારા ધર્મ અને ખુદા તરફ પ્યાર ધરાવતી થઈ છું અને હાલમાં બંધા તરફ પ્યાર અને વડાઓ તરફ માન જે હું ધરાઉ છું તે એ શીક્ષણનાજ પ્રતાપ હું માનુ છું.

“આપણા રાહબર પયગમ્બર અશો જરથોસ્તે હુમત, હુખ્ત અને હુવસ્તના ફરમાનને એટલી અગત્યતા કાંચ આપી છે તે એ શીક્ષણ ધણી બહોળા રૂપમાં ખુલ્લું સમજાવે છે અને આએ સઘળું જાણ્યા પછી આપણે ખુદરતી રીતે સમજતા શીખ્યેછ કે આપણને આપણી જીંદગી કાંઈ વગર અર્થની ઠાલી મજાહો પાછળ ગુમાવવાને આપવામાં આવી નથી, પણ ઉદ્યોગી, પરમાર્થી અને ઉધ્યોગીપણાથી ફળની આશા વગર ગુન્નરવાને આપણે બંધાયેલા છઈએ. એ શીક્ષણની ખરી મોજનો ઝાખાંગી ખ્યાલ આપવા મુશ્કેલ છે. ખરેખર એમાં સમાયેલી મોજ તો જેઓ અનુભવે છે તેઓજ જાણે છે.

“ખુદા કરેને એ જ્ઞાનનો બહોળો ફેલાવો થાય જેથી ઘણાક રસ્તો ભુલેલા બંધારામાં ગોતા ખાતા માનવીઓ એ આત્મિક જ્ઞાનની રોશણી વડે પોતાના માર્ગ અને નેમ જોઈ શકે.”

જાણીતાં બાનુ વક્તા મીસ મોટીબાઇ એદલજી બારદલીવાળાનો અલીપ્રાય.

“ થીયોસોફીકલ મંડળીના એક સભાસદ તરીકે જોડાવાને મને લગભગ એ વર્ષ થયા આવ્યાં છે કે જેની છ માસ અગાઉ થીયોસોફીના વાંચણો વાંચવાના મેં શરૂ કર્યા હતાં. આ ઉમદા વાંચણોનો શોખ આજ મંડળીના એક જુના સભાસદ કે જેવણ પોતાનો કીમતી વખત કાંઈ પણ હાંસલ વિના પોતાના જાત લાઇઓમાં આ શીક્ષણ ફેલાવવા માટે રોકતા રહે છે તેવણની કાબેલ્યતને અને મેહેનતને આભારી હતો. થીયોસોફી એટલે શું અને તે શું શીખાડે છે એ વીશે હું અઢી વર્ષ અગાઉ તદ્દનજ બીન માહેતગાર હતી અને જેમ ઘણાકે માને છે તેમજ હું પણ અજ્ઞાનપણામાં ગોટાં ખાઇ એમજ સમજતી હતી કે માત્ર ગોસ માછલીનો ખોરાક તજ દેવો એમાંજ થીયોસોફીનું સઘળું તત્વ સમાઇ ગયું હતું. પણ કોઇ સારે ચોદ્રડયે ઉપલા ગ્રહસ્થને આ શીક્ષણ મારાં બીજાં બેહનપણીઓ આગલ આપતાં મને સમજવાની તક મલી અને જ્યારે એક કલાક પછી તે પુરૂ થયું ત્યારે વધુ જાણવાની મારી જાણાસા વધી પડવાથી મેં તેવણને આ જ્ઞાન વીશેના શરૂઆતના પુસ્તકો વાંચવા આપવાની માંગણી કીધી કે જે તેવણે મને પુરાં પાડવા સાથે તેમાંથી ઉપજતી મારી મુશ્કેલીઓ સમજણ આપી દુર કરતા ગયા. આ આત્મીક ઉંડા જ્ઞાનની ખુબી ગાવાને મારા જેવીની એક અદના કલમ તદ્દન નાલાયક છે પણ જે જ્ઞાને મારી જીંદગી ઉપર ચમત્કારીક અસર કરી તેને અશોષની ઝલકતી રોશની તરફ ખેંચી, ખુદરતના કાયદાઓની બારીક સમજણ ખુલ્લી કરી ધર્મના અમુલ્ય અને અને ગુણ શીક્ષણોને વધુ સેહેલાઇથી અને ખુલ્લી રીતે સમજાવી મને આભારી કીધી છે તેજ જ્ઞાન મારી જીંદગીની મોજ અને એક લાયક ઉપયોગી જીંદગી ગુજારવાનું સાધન થઇ પડ્યું છે એમ કહેવામાં જરા પણ સહરાગત ભર્યું નથી. કર્મ અને પુનર્જન્મ એ બે દલીલો થીયોસોફીના મારા અભ્યાસ અગાઉની હું કબુલ રાખતી હતી ઠારણ આપણને સંપૂર્ણ થઇ આપણા પીતામાં જઇ મલવાનું છે એમ આપણો અમુલ્ય ધર્મ જે શીખાડે છે તે મહાન છેડે પોંદાયવા માટે એક જીંદગી કદીબી પુરતી નહીં હોવા સાથે, જીંદગીના ગુચવાડાભર્યા સવાલો અને ખુદરતમાં જણાતા ફેરફારોનો ગુચવાડો આ દલીલો વગર કદીબી મટી શકે નહીં. પણ કર્મનો કાયદો ખુલ્લી રીતે સમજવા માટે તેમજ અશોષ ભરી જીંદગી કેમ અને

કયાં રહી ગુજરી શકાય, Evolution યાને પ્રગટીકરણનો કાયદો આપણને કેમ આગળ વધારે છે અને હુમત, હુખત, અને હુવસ્તના પવીત્ર કલામોનુ scientific રીતે પૃથકરણ કરી તેની ફીલસુફીથી માહિતગાર થયાથી તેઓ કેટલાં બોહળાં રૂપમાં ખુદ્દાં પડે છે અને તે સઘળું સમજતાં જવાથી આપણી જીંદગી કેટલી બોહોળી ઉપયોગી અને ફક્ત વગર અર્થની મજાહો મેલવવા માટેની ઠાળી નહીં પણ અમુલ્ય અને કીંમતી છે તેનો ધણો સરસ ખ્યાલ થીયોસોફીના જ્ઞાનથી મલતો રહે છે. આ સાથે આપણા જીવસાઓ અને વિકારોને તજી મીનોષ જીંદગી ગુજરવાની હોંશ થાય છે અને તેવી કાશેશો કરવા સાથેજ આત્મીક ખુશાલીનો કાંધ ઝાંખો છાપખી આપણે અનુભવવાને શક્તિવાન થઈએ છીએ. આ અમૂલ્ય શીક્ષણની ખરી મોજ કદીખી કોઈના આપેલા ખ્યાલથી આવી શકે નહીં પણ તે ખરી રીતે જાતે અનુભવ્યાથીજ મલી શકે છે. થીયોસોફીનું શીક્ષણ દરેક માનવીને પોતાના ધર્મ તરફ ચુસ્ત બનાવી પોતાના ધર્મને વધુ ઉંડાપણામાં બોલતાં રહી તેના તરફ માન અને હેશાનની નજરથી જોવાને શીખવે છે એટલુંજ નહીં પણ દરેક ધર્મોમાંથી મલી આવતા તત્વોને વીઘા અને ફીલસુફીને આધારે શીખાડવામાં અને તે મુજબ દોરવવામાં આપણો મદદગાર થઈ પડે છે. ખુદા કરેને આ જ્ઞાનનો ફેલાવો કરવામાં દરેક સાચ્યો થીયોસોફીસ્ટ બાહાર પડે અને પોતાના જાતભાઈઓ તેમજ સર્વ મનુષ્યની ભુખ અને તરસ આ આત્મીક જ્ઞાનના અમૃતી ઝરાથી તૃપ્ત કરવામાં પોતાનો અદના હીસ્સો આપતો રહે.”

શ્રેઠ ડાસાભાઈ હોરમસજી દસ્તુરનાનો અલીપ્રાય.

“રોજ બરોજ પ્રશ્નાતાપ કરતા આ દુનિયામાં આવેલા એક મુસાફરને તે માયાળુ બાપ અહુરમજદ હરકોઈ બહાને તેના સમજ્યા તથા જાણ્યા વગર અનદીઠ મદદો મોકલે છે કે જેથી તે માનવીને ધીરજ અને રાહત મળે છે. એવીજ હાલતમાં આ આપણો મુસાફર હતો, તે અનદીઠ મેહેર નીચે પ્રમાણે મેલવવા નસીબવાંન થયો છે.

“એક વેલા ભાઈ જાંગીર જમશેદજી વીમાદલાલનું અંગ્રેજી ભાષણ થીઓસોફી અને જરથોસ્તી ધર્મ ઉપર હતું તે વેલા એ ભાઈને હું સમજવા ગયો. થીઓસોફીકલ સોસાયટીના હોલમાં પગ મુકતાંજ મેં ત્યાં એક ટેબલ પર કેટલાંક દર મહીને નીકલતાં ચોપાન્યાં જોયાં અને તે સાથે ભાઈ મોખેદજી જેઓને હું નાનપણથી ઓલખતો હતો તેઓ મને

મત્યા. તેઓએ મને કહ્યું કે અત્રે આવવાને કાંઈ શી આપવી પડતી નથી આવે. અને આ ટેબલપર મુકેલી ચોપડીઓ વાંચો. એ પછી કેટલોક વખત નીકળી ગયો, પછી થોડે થોડે દહાડે, હું સોસાઇટીમાં જવા લાગ્યો અને ત્યાર પછી ત્યાં દર સાંજના જે કલાસો ચાલે છે, તેમાં હાજરી આપવા માંડી અને ત્યાર પછી કેટલોક વખત થિયોસોફીનું જ્ઞાન મેલવવા પછી જરથોસ્તી ધર્મ શું કહે છે તે થિયોસોફીની નજરથી જોવા માડ્યો અને અંતઃકરણમાં ખાત્રી ઉત્પન્ન થતી ગઈ કે થીયોસોફીનું જ્ઞાન લીધાથી જીંદગીમાં ફાયદો થશે. ધર્મ અને ધર્મો આપણને સારાં કામો—સારાં વચનો—અને સારા વિચારો કરવા સુચવે છે. અને આકેષત તેનું શું પરીણામ આવશે તેજ કહે છે અને શીખવે છે. પણ થીયોસોફીનું જ્ઞાન લીધા પછી વીચારો કેમ ઉત્પન્ન થાય છે, કેમ બીજાને જઈ અથડે છે, અને કેવી રીતનો આઝાર લે છે, અને પાછળથી સારા વીચારો અને ખરાબ વીચારો શું અસર ઉપજાવશે તે ઘણું વીસ્તારીને લખાણથી થીયોસોફીને લગતી ચોપડીઓ વાંચ્યાથી કાઠબી અબ્યાસી બણી શકે છે. આવી રીતે આશરે ત્રણેક વરસ પસાર થઈ ગયા અને છેક ૧૯૦૫ ના ફેબ્રુઆરી મહીનાની ૫ મી તારીખે હું એક મેમ્બર તરીકે દાખલ થયો. આ સોસાઇટીમાં આવવા પછી મને ઘણો ફાયદો માલમ પડ્યો છે. ખરેખર આપણો જરથોસ્તી ધર્મ સમજવામાં મને થિયોસોફીએ ઘણો ફાયદો કીધો છે, અને અંતઃકરણમાં “મીનોઇ જ્ઞાન”ને માટે દરેક પક્ષે હાલ જીજ્ઞાસા વધતી જાય છે. પણ શરૂઆતમાં વિશુદ્ધી કરવી જોઈએ, અને ફીલસુફી સમજવી જોઈએ કે જેથી કરીને અશોધ કેટલેક દરજ્જે આવ્યા સાથે મીનોઇ જ્ઞાન પણ સાથે સાથે આવે. આપણા ગાથામાં પણ આજ વિચારપર ભાર મુકવામાં આવ્યો છે કે અશોધને લીધેજ અહુર-મઝ્દા બેદ લરેલા માત્ર સમજાવશે. વાસ્તે થીયોસોફીકલ સોસાયટીમાં એક મેમ્બર થયા પછી પહેલું કામ અશોધનો માર્ગ એખ્તિયાર કરવાનું છે. મારા થીયોસોફીકલ સોસાયટીમાં દાખલ થવાથી મને ઘણોજ ફાયદો તન અને મનનો થયો છે. અને હાલમાં એટલો બધો સધીયારો અને સંતોષ ઉપજે છે કે જલ્દે આપણુ આ માર્ગે આવ્યા કે કાંઈબી જ્ઞાન મેલવીએ છીએ. અને સુધારવાની તજવીજ કરવાને ઉલટ મળે છે. આનુ બધુ માન થીયોસોફીકલ સોસાયટીના સ્થાપનારાઓને છે જેઓએ ભારી રંજ, મહેનત અને પૈસાનો ભોગ આપી આ ખુદાઇ જ્ઞાનના ખજાનાને આપણી જનમુખ ખુલ્લો કર્યો છે. આફ્રીન હોજો તેઓને સુખ અને

શાંતી સાથ, તેઓ આગલ અને આગલ વધજો અને આપણા ઉપર હંમેશા મીનોષ્ઠ જ્ઞાનનો ખોરાક તેઓ મીનોષ્ઠમાંથી મોકલતાં રહેજો. મારા થીયોસોફીકલ સોસાયટીમાં દાખલ થવાથી મેં ઘણા સલાહકાર બનાવ્યા છે કે જેઓ વારે ઘડીએ મને ઘણી નસીબત અને સલાહ આપે છે. તેઓને પણ સુખ શાંતી હોજો અને મીનોષ્ઠ જ્ઞાન મળજો.”

મીસ મેહુરબાઇ અરદેશર દાદીશેઠનો અલીપ્રાય.

“હું થીયોસોફીકલ સોસાયટીમાં ૧૯૦૩ માં જોડાવાથી હાલ સવાચાર વર્ષ થયાં છે. પણ એ મંડળીમાં જોડાવાની આગમચથી આ સાહિત્ય બહુ હોંશથી વાંચતી હતી, કેમકે જે પણ મુસ્કેલ સવાલોના જવાબો જરથોસ્તી ટોળાના કમનસીએ તેઓના ધર્મશાસ્ત્રનો નાશ કરવામાં આવેલો હોવાથી અને ફક્ત થોડો ભાગજ વિખરાયલી હાલતમાં બચેલો હોવાથી તેમાંથી મેલવી શકી નહી તે આ સાહિત્યનાં અભ્યાસથી જાણી શકી છું. એમાં આપણી જીંદગીની નેમ અને ખરી ફરજો તથા જીંદગી ગુજારવાની રીતો એવી તો સરસ રીતે સમજાવવામાં આવી છે કે જેથી આપણુ પવિત્ર, પરમાર્થી, દયાલુ અને નમ્ર થયા વિના રહીએ નહિ.

“પહેલો ગુચવણુ ભયો સવાલ ખોદા એટલે શું? તે કેવો હોવો જોઈએ અને શા કારણસર તેને દુનિયા, કુલ પેદાયશ અને સુખ દુખ પેદા કર્યા છે? શું ખોદા જેવી કોઈ ચીજ છે અને હોય તો અત્યંત દુખ અને કંગાલત પણાનુ કારણુ શું? તથા માણસ પોતે કોણુ છે? ક્યાંથી આવ્યું છે અને ક્યાં જનાર છે? વગેરે હતા.

“અહુરમજ્દ વિષેનો કાંઈક ખ્યાલ અહુરમજ્દ યસ્તમાં મળે છે, ત્યાં આપણે તે સાહેબની સ્તુતી ગાઇએ છીએ, આરાધ્યે છીએ, મદદ માગ્યે છીએ, તથા ત્યાં તેવણનાં ગુણો અને સીકતોનુ વર્ણન છે. ગાથામાં આપણે તે સાહેબને પહોચવા માગ્યે છીએ. પણ આ સઘળુ વાંચવાથી જે ખ્યાલ મગજમાં આવતો હતો તે આજ કે આ મહા જ્ઞાની સાહેબે પક્ષપાતી થઇ કોઈને શેહેનશાહ તો કોઈને ફકીર, કોઈને અક્લમંદ તો કોઈને અજ્ઞાન, કોઈને તંદરૂસ્ત તો કોઈને ખીમાર, કોઈને ખુબસુરત તો કોઈને બદસુરત, કોઈને જુલમ કરનાર તો કોઈને મુંગે મોઢે ખમનાર શા સારુ પેદા કર્યા હશે? હવે થીયોસોફીને આધારે પરમેશ્વર તે એક એવી શક્તિ છે જે દરેક ચીજનુ મૂળ છે જેમાંથી દરેક ચીજ જનહેર થઇ છે અને ઘણા કાળો પછી

એક વખત એવો આવશે કે જ્યારે દરેક ફરોહર પોતાનાં મૂળને પુર લાન સહીત જ્ઞાન અને અનુભવ મેળવી જઈ મલશે. (બુન્દેહસમાં એને મલતોજ ઇસારો છે કે દરેકમાં અહુરમઝદનું કીરણ છે પછી તે એક નીર્જીવ અનુયાયીજી તરીકે રહેલું કે મહાન ફરેસ્તામાં પુર બહારમાં ખીલી નિકળેલું અને અહુરમઝદની બહુ નજદીક પુગી પોતાનું સોપેલું કામ સરંજામ ઉતારતું હોય. થીયોસોરીમાં માણસો કેવી રીતે ફાંફાં મારી અહુરમઝદની શોધ કરે છે તેનો ખ્યાલ મેળવ્યો છીએ, ને ત્યારેજ આપણી આસપાસનો અધિકારનો પરડો ખુલી ખોદાની ખુશાલી અને શાંતીનો કાંઈ ઝાંખો ખ્યાલ મગજને આવે છે ને તકલીદી ચીજોથી મન ઉઠાવી ઉતાવળે કદમે તે સાહેબનાં હમશરીક થવા સુચવે છે.

“જરથોસ્તી ધર્મમાં બેહેસ્ત અને દોજખ વિષે લખાણ છે. પણ તેનો લંબાણ ખુલાસો થીઓસોરીમાં છે, તેમાં હમેશગીના બેહેસ્ત કે હમેશગીના દોજખનું વર્ણન નથી પણ આ દુનિયામાં કરેલા પુણ્ય પાપનાં પ્રમાણ પ્રમાણે લાંબો કે ટુકો વખત દોજખ અને પછી બેહેસ્તમાં રહી ફરી ફરી જન્મ લઈ અનુભવ અને લાયકાત મેલવી આપણુ રૂવાન વ્રદ્ધીમાં કેમ આગળ વધે છે તે સ્પષ્ટ સમજાવ્યું છે. આથી માણસના આ દુનિયાના જુદા જુદા તત્ત્વો આનું કારણ સમજ પડે છે અને દુઃખ તે દુઃખ નહી પણ આગલ વધવાનું એક પગઠ્યુ એવો ખ્યાલ આવે છે.

“હવે પુનર્જન્મની બાબત પર આવતાં જરથોસ્તના સખુનો, દસાતીર, જામે કેખશર વગેરે કેતાબોમાં આડકતરી રીતે લખાણ મલે છે. થીયોસોફીના સાહિત્યમાં ઘણીજ બારીક રીતે આ બાબત સમજાવેલી છે. આમાં અહુરમઝદમાંથી એક કીરણને છુટું પડવા પછી જે જે હાલતોમાંથી તે કીરણ પસાર થઈ મનુષ્યને દરજ્જે પુગે છે ને ત્યાર પછી આગલ વધી યજ્ઞ, ફરેસ્તા, અમશાસ્પદ વગેરે થઈ પાછું અહુરમઝદમાં એક થાય છે તે સમજાવેલું હોવાથી મનુષ્યોની જુદી જુદી હાલતોનું કારણ, તથા તેઓની હાલત વચ્ચેનો તફાવત સમજ પડે છે તથા દેખાતી રીતે ગુચવણો અને ગેરઘનસાફ હોવા છતાં તેના બીતરમાં મહાન દયાળુ કાયદો કેવી રીતે કાર્ય કરે છે તે સમજવાથી બહુ મુશ્કેલીઓ દૂર થઈ છે અને દુનિયાને સાધારણ દુનિયાઈ માણસની નજરથી નહી પણ ખીજ કાંઈ રીતે જોવા લાગી છું.

“હવે માનવ્યસ્તી જરથોસ્તી ધર્મ અને થીયોસોફી વચ્ચે સરખામણી શોધવાની રજા લઉં છું કારણ કે થીયોસોફીસ્ટ ઉપર એવું આજ મેલવામાં આવે છે કે તેઓ હિંદુ અને બુદ્ધ ધર્મ પર ઢળી ગયલા છે. પણ નહીં તેઓ તો સાચ્યા જરથોસ્તીઓ છે, કેમકે પોતાના ધર્મના ગુણ ફરમાનોનો અભ્યાસ કરી તેઓ ખરેખરા અર્કને વળગેલા છે. તેઓ તો દરેક ઠેકાણેથી સચ્યાઇ શોધવાની કાશેશ કરે છે તેને માટે પોતાના ધર્મને ખીજા ધર્મો સાથે સરખામણી કરી મલતાપણુ શોધી કાઢે છે. મલતાપણુ આ દીસે છે કે સર્વે ધર્મોમાં પરમેશ્વરને અનંત રોશણી તરીકે પીછાડ્યા છે, બન્નેમાં મનુષ્યનાં સાત તત્વોનું વર્ણન છે, બન્નેમાં અમસાસપદો, ફરેસ્તાઓ, યજ્ઞદો વગેરે ચઢ ઉતરતે દરજ્જેની શક્તિઓનું જુદે જુદે નામે વર્ણન છે, બન્નેમાં બેહેસ્ત દોજખ અને જુદા જુદા ભૂવનોનું વર્ણન છે. આ બતાવે છે કે દરેક ધર્મનું મુળ એકજ છે, પણ તેઓમાં કેટલીક જુદી જુદી ખાસ રીતો હોવાનું કારણ તે જમાનાને અનુસરતુ શિક્ષણ આપવાનું છે. જો કે જરથોસ્તી ધર્મનું સાહીત્ય ગુપ્ત થઇ ગયું છે તે છતાં તેની બચેલી નકલો વિષે મરહુમ પુજ્ય બાનુ ખ્વેવેટસ્કી કહે છે કે ‘કેટલીક જમીનમાં કાતરેલા ગુફાઓમાં આ સાહીત્યની નકલો જાલવી રાખવામાં આવી છે તથા એક ગુપ્ત જ્ઞાની અને જે કોઇ લાયક નર હોય તેને આજે પણ આ અમુલ્ય લખાણો વાંચવાની રજાં મળે છે, એટલુંજ નહીં પણ આકાશમાં પણ દરેક બની ગયલા બનાવોની નોંધો જાલવાઇ રહેલી છે,’ હવે સર્વ જરથોસ્તીઓની દુવા આ હોવી જોઇએ કે તેઓમાં એક મહાન અવતાર જન્મે જે આ બન્ને સાધનોથી આપણા ધર્મને તેના ખરા રૂપમાં જાહેર કરી જે માનવંત દરજ્જે તે અસલ ધરાવતો હતો તે હાલતે લાવી મુકે.

“થીયોસોફીના શિક્ષણની મનપર થયેલી અસર આપણા ધર્મનું પહેલું ફરમાન નેક વિચારવું એટલે શું? અને શા કારણસર આપણા રાહબર પેગમબરે વિચારને સૌથી પહેલી અગત્યતા આપી છે તેના જ્ઞાનમાં થઇ છે. જુસ્સાઓને કાબુમાં રાખી કોઇ પણ ભમતા વિચારને મગજમાં પેવસ ન કરવાની સંભાલ લઇ હમેશાંજ કોઇ ઉમદા બાબદનો વિચાર કરવો કેવું શ્રેષ્ઠ છે તે ધણી સુંદર રીતે આમાં શિખવેલું હોવાથી મન તથા લાગણી પર કાબુ કેમ રાખવો અને મરજીનું છુટાપણું કેમ વાપડવું તે શીખી છું. આના પરિણામમાં કુદરતી રીતેજ ઉત્તમ નિતીમાન અને ધર્મી જીંદગી ગુજારવાને સાધારણ મનુષ્યો કરતાં વધારે બંધાયેલી જોઉં છું અને એમાં

ધણી એવી બાબદો જાણી છે જેથી જરથોસ્તી ધર્મને તેના ખરેખરાં ગુણ રૂપમાં સહેજ પીઠાનવા શીખવાથી વધુ માનભરી અને હેનાશમંદ લાગણી આ સાથે પવિત્ર યાજ્ઞને આરાધવાની ફરજ વિચારી છું અને દરેક વિચાર, વચન અને કામ અહુરમજ્દને અર્પણ કરવાના ખ્યાલથી કરવાથી ચાલુ જીવંતી સુધારવાની કાશેશ કરે છું.”

થીયોસોરીના શીક્ષણના અભ્યાસના વર્ગો ચલાવનાર તથા ભાષણ કરનાર શેઠ બલભાઈ રસ્તમજી આરીયાનો અભીપ્રાય.

“બહુજ નાની વયે સંસારી આફતો તથા મુશીબતોમાંથી પસાર થયેલો હોવાથી એ બધી મુશ્કેલીઓ તથા જંગલોમાં શું બેઢભરમ હશે તે જાણવાની મારાં મનમાં બહુજ તલબ થતી હતી, પણ કમનસીબે તેનો મનમાનતો ખુલાસો જ્યાં સુધી મેં થીયોસોરીના સાહિત્યનો અભ્યાસ કર્યો નહીં ત્યાં સુધી મને કોઈ પણ ઠેકાણેથી મળ્યો નહીં.

“સારાં નસીબે એકાદ રવીવારને દીવસે મુંબઈની થીયોસોરીકલ સોસાયટીના તે વખતના ચર્ચગેટ સ્ટ્રીટના મકાનમાં કાંઈ scientific બાબદ ઉપર એકાદ લેકચર હતું તે સાંભળવા હું ગયો.

“ત્યાં ભાષણ વખતે વેહેચવામાં આવેલાં થોડાંક હેંડબીલો તથા ચોપાન્યાં ઉપરથી થીયોસોરીકલ સોસાયટીની હસ્તી વીશે, તથા તેની નેમે શું છે તે વીશે મને જાણવાની ટક મલી. ત્યારબાદ દર આતવારે ત્યાં અપાતાં ભાષણોમાં હું નીચમીત જવા લાગ્યો, તથા તે મધેની બીકટ બાબદો વીશે વાદવીવાદ તથા તકરાર કરતાં મને તેનો બારીકીથી અભ્યાસ કરવાની ખાહેશ થઈ. જે વખતે મેં એ સાહિત્ય વાંચવા માંડ્યું તે વખતે તે બહુજ થોડું તથા અધરૂં ને નહીં સમજણ પડે એવું હતું તોપણ ખુદરતી રીતે મને તેનો અભ્યાસ કરવા બહુજ ગમતું હતું તેથી તેની ઘણીજ બીકટ બાબદો ઉપર પણ હું બીજા ભાઈઓ સાથે વાદવીવાદ કરવામાં એક જાતની મોજ લેતો હતો.

“આ રીતે શરૂઆતમાં બહુજ માયાદુખણ કરવી પડી હતી પણ તેવું પરીણામ પાંચલથી બહુજ સંતોષકારક નીવડ્યું. જેમ જેમ હું એ સાહિત્યની ગુણ બાબદો ઉપર મારો પોતાનો અપક્ષપાત વીચાર ચલાવવા લાગ્યો,

તથા બીજાઓનું કહેલું એકદમ નહીં માની લેતાં તેને મારી મનશક્તીથી તોલ કર્યા પછીજ કબુલ કરવા લાગ્યો તેમ તેમ મને વધુ ને વધુ રોશણી આપોઆપ મલતી ગઈ, અને મારી ધણીક મુશકેલીઓ તથા ગુચવણો હું થોડા અભ્યાસ પછી મારી મેલે દુર કરવા શીખ્યો. આથી એ સાહિત્ય તરફ મારો શોખ એટલો તો વધ્યો કે એ બાબેનું જેની કાંઈ નવું લખાણ બાહાર પડે તે વાંચવા લાગ્યો, અને છેવટે એવાં એક સારાં મંડળમાં જોડાવાની મારી ફરજ સમજી ન્યારે તક મલી ત્યારે હું તેમાં જોડાયો કે જે મુદતને આજે લગભગ ૭) વર્ષ થઈ ગયાં છે.

“આ જગતની ઉત્પત્તિનું મૂળ કારણ શું, તે કેમ ને ક્યાંથી હસ્તીમાં આવી, તથા આ જીંદગીની નેમ શું છે, તથા તે નેમ પાર પાડવા માટે ખુદરતમાં જે વૃદ્ધિનો માહાન કાયદો કાર્ય કરે છે તે કેમ ને કેવી રીતે ચાલે છે, તેમજ વળી વૃદ્ધિના કાયદાનો મદદગાર કાયદો જેને આપણે સાધારણ રીતે “કરણીનો કાયદો” અથવા “કર્મ”નો કાયદો કહીએ છીએ તે કાયદો, તથા તેનો મદદનીશ કાયદો જે “પુનર્જન્મ”થી ઓળખવામાં આવે છે તે, તેમજ મરણ પછીની હાલત, બેહેસ્ત તથા દોઝખના તત્ત્વઓ, તથા આ જીંદગીની નેમ પાર પાડવા માટે શું શું સામગ્રીઓ કરવી જોઈએ, તથા તે કરવા માટે શું શું પગલાં ભરવાં જોઈએ તે વતરોગે બીજી ધણીક બાબદોનું વીગતવાર જ્ઞાન આજની વીઘા, શ્રીલક્ષ્મી તથા જુદા જુદા ધર્મોના સીદ્ધાંતોનાં ટેકા સહીત જેવું થીયોસોફીના સાહિત્યમાંથી મળે છે તેવું કાંઈ પણ બીજાં સાહિત્યમાંથી આપણને મળતું નથી.

“થીયોસોફીના સાહિત્યના અપક્ષપાત અભ્યાસ પછી હું કહેવાને હિમ્મત કરું છું કે થીયોસોફીના સાહિત્યના અભ્યાસથી એક જરથોસ્તી વધારે બેહેતર જરથોસ્તી થઈ શકે છે તથા તે પોતાના ધર્મ તરફ વધુ જાનફેશાની તથા શ્રીદાગીરી દેખાડતો જણાય છે, કારણ કે “અપોઈ”ની જે માહાન ચાવી તેના પુજ્ય ધર્મ ગુરૂ અશો જરથુસ્ત્ર તરફથી તેને મલી છે તેનું મહત્વ તથા મોતેબરી તે હવે વધારે સારી રીતે સમજતો ચાલે છે, અને તેને માલમ પડે છે કે અહુરમઝદની ખુશાલી તે ત્યારેજ મેળવી શકે છે તથા તેનો પરમ આનંદ તે ત્યારેજ પામી શકે છે કે ન્યારે તે પોતાના ખાકી શરીરને પાક કરવા ઉપરાંત લાગણીઓ તથા મનને પણ સ્વચ્છ અને પવિત્ર કરે છે, તથા તે મારફતે પોતાના રવાનની શક્તિઓ ખીલવી પોતાના અંતઃકરણના બીતરમાં રહેલા અહુરમઝદના પુત્ર આતશને

વધુને વધુ પ્રકાશીત બનાવી પોતાના પીતા અહુરમઝદના જેવો સંપૂર્ણ તથા પવીત્ર બને છે.

“તેમજ વળી ‘નેક મનશની નેક ગવશની તથા નેક કુનશની’ના મુસ્તકીમ પાયા ઉપરજ તે પોતાની મીનોષ બુલંદીનું સુદર મકાન ઉભું કરી શકશે, ને તે વડેજ તે પોતાના પીતા અહુરમઝદના દર્શન કરવાને શક્તિવાન થશે તેની પણ તેને ખાતરી મળે છે.

“પોતાના જીવનમાં વાસો કરતા સધળા દુર્ગુણો, હવસો, જીરસાઓ તથા બદીઓ ઉપર જ્યારે તે અશોષના બળથી તથા નેક મનશની, નેક ગવશની નેક કુનશની પ્રમાણે જીંદગી ગુજર્યાથી ફત્તેહ મેળવશે ત્યારેજ, બુન્દેહેશ પ્રમાણે, તેણે અંત્રિયન્યુશને તાબે કરી તેની ઉપર ફત્તેહ મેળવી છે એમ તેને જણાશે, તથા પોતાની અશોષના બળથી જે આત્મીક શક્તિઓ તે ખીલવતો જશે ત્યારેજ તેના પ્રતાપથી “ઉસ્તા અહ્મદ યહ્યાઊ ઉસ્તા કહ્યાઊ ચીત”ના માહા વાક્યનો ખરો ભાવાર્થ તેને સમજ પડશે અને ત્યારે તે પોતાના સુખ તરફ નહીં જોતાં બીજાં બધાઓને સુખ આપવા માટેજ તે જીવે છે એવું જાણી પોતાની જીંદગી તેજ રીતે ગુજારતો થશે, કારણ કે તે પોતાને બીજા થી જુદો નહીં જોતાં આ જગતમાં જાહેર થયેલા સધલા જીવો એકજ પીતાના બચ્ચાં છે એમ પોતાની ખીલેલી ચક્ષ્મો વડે જોઇ જેમ હઝરત આજર કયવાને “નીસ્ત હસ્તી મગર યઝદાં” જેવો માહા વાક્ય ઓચર્યો હતો તેવો વાક્ય ઓચરવાને તે અધીકારી થશે.

“આ રીતે તપાસતાં થીયોસોફીના અભ્યાસથી તથા તેમાં વર્ણવેલા નીતી રીતીના માર્ગોએ જીંદગી ગુજર્યાથી એક શાખસ પોતે દરેક રીતે મનશક્તિમાં, નીતીમાં, તેમજ ધાર્મિક લાગણીઓમાં બહુજ ખીલી નીકળી ધીમે ધીમે અહુરમઝદનો આનંદ ચાખવાને શક્તિવાન થશે.

“છેવટે હું મારા જાતી અનુભવ ઉપરથી કહેવાને હિમ્મત કરું છું કે થીયોસોફીના અભ્યાસે મને એક વધારે ચુસ્ત, વધારે વફાદાર, વધારે પ્રમાણીક, તથા વધારે ભલો અને ધાર્મિક લાગણીવાલો જરથોસ્તી બનાવ્યો છે એટલુંજ નહીં પણ ધર્મના ઘણાક ગુણ સીદ્ધાંતો સમજવામાં મને બહુજ કીમતી મદદ કરી છે તેટલા માટે મારા સધલા હમદીન જરથોસ્તી ભાષ-ઓ તથા બહેનોને મારી નષ્ટ અરજ છે કે તાસુખી છોડી દઇ ખુલ્લાં દીલથી, અપક્ષપાતપણે જો થીયોસોફીના સાહિત્યનો અભ્યાસ કરવામાં

આવશે તો તેમાંથી દરેક જણ પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે કાંઈને કાંઈ આત્મીક ખોરાક મેલવ્યા વીના રહેશે નહીં.

“આપણા પવિત્ર ધર્મ પુસ્તકો મોટે ભાગે નાશ પામવાને લીધે આપણ જરથોસ્તી ભાઈઓ તથા બેહેનોએ ખીજાં સાહિત્યનો અભ્યાસ કરવાનું બહુજ જરૂરનું છે એ કોઈ પણ ના પાડી શકશે નહીં, ને તેટલા માટે થીયોસોફીના સાહિત્યનો અભ્યાસ કરવાથી દરેક જણ તેના અખંડ ભંડારમાંથી કાંઈને કાંઈ પોતાને લાયકનો મીનોઈ ખોરાક શોધી લેવાને શક્તિવાન થાય એવી આશાથીજ હાં બે બેલ લખવાની આ કમતરીન લખનારે પોતાની ફરજ વીચારી જે વાજખી લાગ્યું છે તેજ માત્ર દર્શાવ્યું છે જેમાં જે કાંઈ પણ ભુલભાલ હોય તો તે માત્ર આ લખનારનીજ છે એમ સમજી તે દરગુજર કરવી.”

બાઈ સુનાબાઈ સોરાબજી બાંદીકૃષ્ણવાલાનો અલીપ્રાય.

“૧. થીયોસોફીકલ મંડળીમાં જોડાયને મને ૭) વર્ષ પુરાં થયાં છે, કારણ મારા પાક જરથોસ્તી મહજબને તેના નિર્મળ ખુલંદ આકારમાં સમજવાને કાંઈ બીતરથી જાણાસા થતી હતી. બચપણથીજ ધર્મને લગતી ખરી સચ્ચાઈ-ઓ જાણવાને હોંસ હોવાથી ધર્મ પુસ્તકોના તરજુમા વિગેરે કેતાબો તે વેળા વાંચી હતી. મોટી ઉમરે મરહુમ એરવદ કાંગાના તરજુમાઓ ઇજશને વંદીદાદ વિગેરેના, વાંચ્યા પણ તેમાં જે બેદી લખાણો હતાં તેના ખુલાસા કેટલાક દસ્તુરો તેમજ મોબેદોથી મેલવી શકી નહી. કોઈ તો એવી બેદી બારીક બાબદોને હસી કાઢી વાત ઉડાવી નાખતા. પણ બાતેનમા કોઈખી ખુલંદ ખુલાસા હોવા જોઈએ એવું હમારાં અંતઃકરણમાં સમજવા લાગું. એવી હાલતમાં મારી મરહુમ દીકરી મારા રાહગર ફરેસ્તા મીશ્વાલ હતી, જેવનની બરકતથી તરેહવાર સંજોગો વચ્ચે હું થીયોસોફીકલ મંડળમાં દાખલ થઈ, અને પાક જરથોસ્તી મહજબને તેના ધણાજ ખુલંદ આકારમાં સમજતાં શીખી તે મુજબ જાંદગી ગુજરવાનો સંતોષ હાંસલ થયો છે.

“૨. જાંદગીને લગતા ધણાક ગુચવાડાલયાં સવાલોનો ખુદાશનાસીના શીક્ષણથી સંતોષકારક ખુલાસો મને મળ્યો છે અને તેથીજ એ મુજબ જાંદગી ગુજરવાનું નક્કી કીધું છે. કે જેથી પાક જરથોસ્તી ફરમાનો જે હુમ્ત; હુમ્ત, અને હર્વશત તે ચાલુ જાંદગીમાં અમલમાં મેલ્યાથી ધણીક મુશકેલીઓ ટાળવાને શક્તિવાન થઈ શક્યે છીએ, અને ધણાક દુઃખોને સુખમાં ફેરવી શક્યે છીએ.

“૩. થીયોસોફીના શીક્ષણથી મારી મનશક્તિ અને નિતી ઉપર એવી અસર થઇ છે કે જે ગુણો મારા ભિત્તરમાં હતા, તેમને લાયક રીતે ખીલવી જાહેરીને ખરી ઉપયોગી બનાવવાનું સાધન મને એમાંથી જડ્યું છે અને તેથી પેહલાં કરતાં વધુ મજબુતીથી મનની દ્રઢતા રાખી ઉંચી નિતીની જાહેરીને અમલમાં મેલી શકું છું. જે કે સાધારણ રીતે એ બાબદો સર્વ સમજ્યા છતાં, ચાલુ જાહેરીમાં અમલમાં મેલી શક્તિ ન હતી. પણ ખુદાસનાસીના શીક્ષણથી ગમે એવા બારીક સમયે હીમત રાખી સચાઇને વળગી રહેવાને ખાસ લક્ષ્ય રહે છે.

“જુસ્સા ઉપરનો કાબુ તે કેવો હોય અને કેમ પાળી શકાય તે ખુદા સનાસીના પાક શીક્ષણથી અને તેના ચાલુ અભ્યાસ પછીજ પહેલાં કરતાં વધુ બરાબર સમજી અમલમાં મેલી શકું છું. જે કે પેહલાં સાધારણે એ બાબદ સમજતી હતી, પણ બારીક સમયે દુખી જુસ્સાએ, અને તેજ જુસ્સા ઉપર કાબુ ધરાવવો મુશ્કેલ થઇ પડતું, અને જાહેરી દુખી અને કંગાલ લાગતી. હવે તે દિવસો વહી ગયા છે, અને આ ખુશીવંતા ચાલુ અભ્યાસની અસરથી જુસ્સા અને જુસ્સાના દેવને કાબુમાં લાવવાને તાકાત આપે છે.

“ખુદાસનાસીના શીક્ષણથી વધી મારી ધાર્મિક લાગણીને સાંકડી હદમાં નહીં રાખતાં બહોલી અને ઇનસાફી નજરે વાપરતાં થીખી છું, પણ તે આગમજની જાહેરીમાં મારા પાક જરથોસ્તી ધર્મ તરફ જોસદાર જન-ફેસાની હોવાથી બીજા ધર્મના તરફ ધણી ઉતરતી નજરે જોતી અને એ રીતે મને લાગે છે કે હું તે વેળા ગેરઇનસાફી થઇ હતી, પણ હવે તે આંધલો અણગમો દુર થઇ સર્વ ધર્મો દુન્યાનાં બધાં કાળે જરૂરનાં સમજી છું. ખુદાસનાસીથી મારી ચાલુ જાહેરી ઉપર અને ચાલચલણ ઉપર એવી બધી અસર થયતી માનું છું કે, જેથી મને એક પાક જરથોસ્તીની ખરી જાહેરીનો સુખી અનુભવ થાય છે. પાક અવસ્થામાં વર્ણવેલી ખરી જરથોસ્તી જાહેરી હવે હું ગુજારી શકું છું. ખાકી અને અમરગી વચ્ચેનો તફાવત હવે બરાબર પીછાણી એક પાક જરથોસ્તી તરીકે મારી ફરજે વધુ કાળજીથી અમલમાં મેલવાની તાકીદ રાખું છું.

“જાતીભોગ તે શું અને તે ડહાપણથી કેમ અમલમાં મેલાય તેની સમજ પડે છે. બીજાઓને સુખી કરવામાં પોતાને સુખી સમજતાં ખરા

આનંદનો ખુશ ભાવ ઉપજે છે. જેમ સામારણે બેઢરકાર જીંદગી ગુજારતી વેળા થતુ નથી. વિચાર, વચન અને કામોની ખરી ખુખી સમજવાને ખુદા-સનાસી એક સોનેરી ચાવી મીશાલ માનુ છુ, અને આપમતલબને તજ પરમાર્થ થવામાં ખરું પારસીપણુ સમજુ છું.”

જાણીતા જાહેર વક્તા શ્રી જી. હાંગીરજી જમશેદજી વીમાદલાલ એમ.એ., એલ.એલ.બી., સોલિસિટરનો અલીપ્રાય.

“ આજથી ૧૪ વર્ષની વાત ઉપર બીમારીને સખખસર લાંબો વખત સુધી નવસારીમાં મને આસાપશ લેવાની ફરજ પડી હતી, જે દરમ્યાન અનેક જાતની ચોપડીઓ વાંચવામાં વખત રોકાતો હતો. ખ્લેવેત્સ્કી લોજ-માં તે વેળા Pauses નામનું માસિક નીકળતું હતું, જેની થોડીક નકલો મારા મીત્ર મી. બરજોરજી એદલજી ઉનવાલા થીયોસોફીના ફેલાવા કાળે, નવસારી મોકલી આપતા હતા. આમાની એક નકલ મારા માનવંત પીતાજીને હાથ આવતી હતી અને આ ચોપાન્યાનો એક ઢગ આ અરસા-માં મારી નજરે પડ્યાથી તે વાંચવા માંડ્યાં. ઘણાં વખતનો તરસ્યો માણસ નિર્મળ પાણીનો ઝરો મલતાં જે હોંશ અને ઉતાવળથી પોતાની પ્યાસ છીપાવે તેવીજ હોંશ, ઉલટ તથા ઉતાવળ સાથ આ ચોપાન્યાંઓનો મેં મન વડે લક્ષ કરવા માંડ્યો. તેમજ પાણીના તરસ્યા માણસને જે સુખ આ અમૃત પ્રવાહી પામ્યાથી પ્રાપ્ત થાય એવુંજ આત્મિક સુખ મેં તે વેળા Pauses નાં લખાણોમાં અનુભવ્યું. ઘણીક બાબદો જો કે તે વેળા હું ખુદ્દી રીતે સમજી શક્યો નહી છતાં અંતરજ્ઞાન (intuition) વડે કાંઈક રોશની મને મલતી દેખાઈ. ત્યાર પછી જુદી જુદી તકે— થીયોસોફીકલ સાહિત્યનો અભ્યાસ ચાલુ રાખ્યો. આ મધેની એક તક ગરમીના દીવસની રજામાં મળી. તે વેળા કુટુંબ સહીત એકાંત જગ્યાએ રહેવાનું થયું અને મારા માનવંત પીતાશ્રી જેઓ આ બાબદોનો શોખ ધરાવે છે તેઓની સાથ થીયોસોફીની Manuals, Esoteric Buddhism, Occult world વિગેરે ચોપડીઓનો અભ્યાસ થયો. બીજી તક મારા મજકુર મીત્ર મી. ઉનવાલાના નવસારી આવવાથી મળી જે વેળાએ થીયો-સોફીકલ અભ્યાસ ચાલુ થયો. આ અરસામાં જાણીતા થીયોસોફીસ્ટ મરહુમ મી. પેશોતન ઘડીયાળી સાથ પીછાણુ થવાથી તેઓએ કહ્યું કે “Lead the Life” (થીયોસોફીકલ જીંદગી ગુજારો) આ શબ્દનો ભાવાર્થ તે વેળા મને સમજ ન પડ્યો હતો પણ હવે હું સમજતો થયો છું. આ

પ્રમાણે છુટો છવાયો અભ્યાસ ચાલુ રહેવા છતાં થીયોસોફીકલ સોસાયટીમાં મેમ્બર થવાનો વિચાર આવ્યો નહોતો. ૧૮૯૯ ના મેં માસમાં કાંઈ પણ દેખીતાં કારણ વીના મીં ઉનવાલાને મેં મેમ્બર થવાનો વિચાર જાહેર કર્યો અને તેઓએ ભક્ષામણુ કરી કે એક ઘણું ચુસ્ત પારસી થીયોસોફીસ્ટ હેદરાબાદના મીં જેહાંગીર સોરાબજી તે અરસામાં મુંબઈ આવવાના હતા તેઓ પાસે Initiation address લેવું. અને તે મુલાકાઈ આ ભલા મીત્રે મને આ મંડળીમાં જોડી આપ્યો. જોડાના પછીના થોડાક દીવસ ઘણી શાંત તથા આનંદી હાલતમાં ગયા, ગોયા અંતર આત્માએ આ પગલાંને પસંદ કરી પોતાની ખુશાલી વડે તેનો જવાબ આપ્યો. થોડાક અરસામાં મંડળીના કામમાં લાગ લેવાનો મીં ઉનવાલાના આગ્રહથી મેં શરૂ કર્યો. આ રીતે આ મારા મીત્રને હું મારી થીયોસોફીકલ કારકીર્દી માટે અનેક રીતે આભારી છું.

“ થીયોસોફીકલ સોસાયટીમાં જોડાવાને મને આજે આઠ (૮) વર્ષ થયાં છે અને તે અરસામાં જે લાભો મેં મેળવ્યા છે તેનું વર્ણન શબ્દો વડે થઈ શકે એવું નથી. દુન્યવી કાયદાઓ વાકયો મારફતે જાહેર કરી શકાય પણ રહાની લાભોનું ખ્યાન આપવા જતાં નિષફળતા મધ્યા વિના રહેતી નથી. જેમ જેમ થીયોસોફીનો અભ્યાસ વધે છે તેમ તેમ જીંદગી શું છે તે વિષેના ભેદો ખુલ્લા થતા જાય છે અને જેટલે દરજ્જે આત્મિક જીંદગી ગુજરવાનો પ્રયત્ન થાય છે તેટલે દરજ્જે મનની શાંતી, ભિત્તર નો આનંદ તથા સમાધાની ભર્યું સમતોલપણું જાહેર થતું જાય છે. મરહુમ મીં ઘડીયાળીના Lead the life શબ્દનો ભાવાર્થ હવે કેટલેક દરજ્જે ખુલ્લો થતો જાય છે. આત્મજ્ઞાન ફક્ત વાંચીને સંતોષ પકડવા યા બીજા ઓ આગળ બડાઈ મારવા સારૂ નથી. આત્મજ્ઞાન જીંદગી ગુજરવા સારૂ છે. એ જ્ઞાન જીંદગીની દરેક હાલતમાં તથા હર પળે એક સાચા રાહ-ખર તથા આનંદ આપનાર ફરેસ્તા તરીકે કામ આવે છે. જેઓ આત્મિક જીંદગી ગુજરવાની કોશેશ કરે છે તેઓજ તેની મુશકેલીઓ તથા તેની અપાર મોજો સમજે છે. દુન્યવી મોજો પણ હું ભોંગવી ચુક્યો છું. અને અનુભવથી કહેવાને સામર્થ્યવાન છું કે આત્મિક આનંદ તથા અશો જીંદગી ગુજરવાની કોશેશોની ખુશાલી સાથે દુન્યવી મોજોની સરખામણીજ કરી શકાતી નથી. ભાગ્યશાળી તે ઘડી કે જ્યારે એક જીવભોગના ચલીત માર્ગો તરફથી યોગના શાંત રસ્તા તરફ વલાણુ લીએ છે. ભાગ્યશાળી એટલાજ કાળે તે ઘડીને હું લેખું છું કે જેણે મને થીયોસોફીના સમાગમમા આણી

સાચ્યું જીવન શું છે તે શિખાડ્યું તથા જીંદગીનું મહત્વ, જીંદગીની શ્રેષ્ઠતા તથા જીંદગીની ખરી મોજ મારી સનમુખ ખુલ્લી કીધી. ભાગ્ય-શક્તી તે ધડી કે જે ધડીએ થિયોસોફીકલ સોસાયટીના સોનેરી દરવાજા મારે માટે ઉઘડ્યા. આશીરવાદ પામેલાં તે કલાકો કે જે આ મંડળી મારફતે 'મનુષ્ય જાત તથા મારા હૃમદીનોની સેવામાં હું અર્પણુ કરી શક્યો છું. થિયોસોફીકલ સોસાયટી મારફતે અસત્યમાંથી સત્ય તરફ જવાનો રસ્તો મેં નીહાલ્યો છે; થિયોસોફીકલ સોસાયટી મારફતે અંધ-કારમાંથી રોશનીમા મારૂં મન આવવા લાગ્યું છે; થિયોસોફીકલ સોસાયટી મારફતે મોતના ચક્રમાંથી છુટી અમર્ગીના કીનારા ઉપર જવાનો માર્ગ મારી આગળ ખુલ્લો થયો છે. આભાર, ખેહદ આભાર માનું છું ત્યારે મરહુમ રૂહશાદ હેલેના પેત્રોવના જ્ઞાવાત્સ્કીનો અને અંતઃકરણથી પુકારું છું " જય હેલેનાય ! જય થિયોસોફાય ! "

આ ચોપાન્યાના અદના લખનારનો અલીપ્રાય.

આસરે ૧૯ વર્ષો થયાં હું થિયોસોફીકલ મંડળનો સભાસદ છું. આસરે ૨૧ વર્ષો થયાં મારા માનવંત મિત્ર તથા અનફળશાકના ખોરાકના સહિથી ચુસ્ત અને આગેવાન હીમાયતી શેઠ ખેરામજી દીનશાજી પાંડેએ વનસ્પતી ખોરાકના સાહીત્યનો ફેલાવો કીધો તે વાંચી હું અનફળશાક ખાનાર થયા પછી મને અંદરથી કંઈક એવી લાગણી થઈ કે હું કસાની સોધમાં છું. પણ તે ચીજ શું છે તથા કેવી રીતે મક્કશે તે વીશે ગુચવાડો થવા લાગ્યો. વનસ્પતી ખોરાક લેવાનો સરૂ કરવા પછી એ વીશેની સલાહ લેવા ઉપલા મારા મિત્ર શેઠ પાંડેને અવારનવાર તેવણની ઓશીસમાં હું મલવા જતો હતો. એ વખતે મારા વાંચવામાં મીઠી સીનેતની 'એસો-તેરીક બુધીસમ' વાંચવામાં આવી તથા જે ચીજની શોધમાં હું હતો તે વીશે સેજ અજવાળુ પડવા લાગુ. એમ કરતાં મારા ઉપલા મિત્રે મિતોષ જ્ઞાન તરફની મારી વલણ જોઈ મને થિયોસોફીકલ મંડળીમાં જવા કહ્યું. તે વખતે એ મંડળી હાલના જેટલી જાણીતી થઈ નહતી, તથા વગર ઓલખાણે એ મંડળીમાં જવાની મને આંચકી લાગી. તે છતાં એક દીવસે તે વીશે પરપૂછ કરી ત્યાં ગયો તથા એ મંડળીની નેમ શું છે તે જાણી તેમાં મને કંઈ પણ વાંધા બરેકું ન લાગવાથી, તથા મંડળીની નેમો મને પસંદ પડવાથી, હું થોડા વખતમાં એ મંડળીમાં સને ૧૮૮૯ ના સપ્ટેમ્બર મહીનામાં સભાસદ તરીકે જોડાયો. તે વખતથી આજ સુધીમાં એ મંડળીમાં જોડાવાથી

મને મુદ્દલ પસ્તાવાનું કારણ મલ્યુ નથી, એટલુજ નહીં પણ બેહદ શયદા થયા છે. તે વખતે આ મંડળી કોટના દેવળની પાસેની તેમેરીઃ લેનમાં મરહુમ થીયોસોફીસ્ટ મી. તુકારામ તાત્યાની ઓફીસની પાસેના ઓરડામાં હતી. એ મંડળીમાં જોડાયા પછી થીયોસોફીના બાહ્ય પડેલાં પુસ્તકો, કે જે તે વખતે થોડાં હતાં તે લઇને વાંચવા માડ્યાં. અને તેથી ધર્મીક બાબદોના બોલાસા મલવા લાગ્યા. ત્યાર પછી કેટલાંક વર્ષે એ મંડળીના કેટલાક મેમ્બરોને બનેલો એક ખાનગી વર્ગ જેને તે વખતે Esoteric Section of Theosophy અને હાલ Eastern School of Theosophy નામે ઓલખવામાં આવે છે તે જેના વડા અધીકારી મીસીસ એની બીઝાંટ છે, તેમાં જોડાયો. જેમાં મલતાં બેમુકાં શીક્ષણોથી મિનોઇ જ્ઞાનને લગતી લાંબા વખતની મારી ભુખ તુપ્ત થઇ છે, અને મારા મન અને જીગરને શાંતી મલી છે. થીયોસોફીના અમૂલ્ય શીક્ષણથી જીંદગી તથા ધર્મને લગતાં ઘણા ગુચવાડા ભરેલા સવાલોના મને મનપસંદ તથા મન અને જીગરને રાહત આપનારા ખુલાસા મલ્યા છે, અને એના શીક્ષણથી મારા જીરુસાઓને કેટલેક દરજ્જે દાખી રાખવામાં હું શક્તિવાન થયો છું. મારી મનશક્તિ અને નિતીપર, ધાર્મિક લાગણીઓ તથા ચાલચલણપર, થીયોસોફીના વાંચણથી ઘણી સારી અસર થઇ છે એમ હું ખાત્રી પૂર્વક માનુ છું. એ મંડળીમાં જોડાયા પછી કેટલાંક વર્ષે ચોક્કસ કારણોથી મનની શાંતીમાં ભારે ખલલ થયાથી જરથોસ્તી ધર્મમાં વખોડેલા આપધાતના જીરા ગુનાહ તરફ દોરવઇ જતાં જો કોઇની શીક્ષણે મને અટકાવ્યો હોય તો તે થીયોસોફીનું અમૂલ્ય શીક્ષણ છે. આએ અને બીજાં કારણોને લીધે થીયોસોફીના બેમુકાં શીક્ષણોની સરખામણીમાં દુનિયાની સત્રત્રી દોલન માલમતા ખળના તથા જવજલાલીને હું તુચ્છ ગણું છું તથા જે દીવસે દુન્યાનું મીનોઇ ભલુ કરનાર આ મહાન મંડળમાં હું જોડાયો તેને મારી આખી જીંદગીના સઉથી ભાગ્યશાળી દીવસ તરીકે હું ગણું છું. થીયોસોફીનું અમૂલ્ય શીક્ષણ દુન્યામાં પ્રસાર થાય એવી મારી આતુર ઇચ્છાને અમલમાં મુકવા સારૂ આ શીક્ષણનો દુન્યામાં પ્રસાર થાય તે સારૂ મારી અદના કોશેશ કરૂ છું. જેવી રીતે આ બેમુકાં શીક્ષણે મારી મિનોઇ ભુખ તૃપ્ત કીધી છે તે પ્રમાણે મિનોઇ જ્ઞાન તલબ કરનાર સત્રલા ઉલટમંદ શખસોની ખાહેશ જલદીથી બર આવો અને તેઓ થીયોસોફીકલ શીક્ષણનો અભ્યાસ કરી તેને અમલમાં મુકી મિનોઇ માર્ગમાં આગલ પડી પોતાની મુરાદ પામો.

ચરણ ચોપાન્યાના અધીપતિ તથા માસેક શેઠ નશરવાંનજી કરામજી બીલીમારવાનો અલીપ્રાય.

“ચીયોસોફીકલ સોસાયટી માટે મારા જેવા એક કમીના અને મીશકીન માણસની સર્ટિફિકેટ માંગવી એ સોના ઉપર સીસાનો ઢોર ચઢાવવા બરોબર છે. તો પણ જ્યારે તે માંગવામાંજ આવે છે ત્યારે ખુશી સાથે જણાવવાની રજા લઉ છું કે હું સને ૧૮૮૬ માં આ મંડલીમાં સત્ત શું છે તે શોધવા માટે સામેલ થયો હતો. બીજા સવાલના જવાબમાં મારે જણાવવું જોઈએ કે “જીંદગીને લગતા ગુચવાડા ભરેલા સવાલો” જે માટે હું લાંબો વખત મારા સ્વધર્મમાંથી ધર્મ પુસ્તકો મારફતે અને ધર્મ ગુરૂઓની મારફતે અને ધર્મ મંડળોની મારફતે મેળવવાને ફાંફાં મારતો હતો તે ગુચવાડા દુર થયા એટલુજ નહીં, પણ જેમ જેમ હું ધર્મના રહસ્યમાં વધારે ને વધારે ઉતરતો ગયો તેમ તેમ મારી નજર આગલ શોધખોલનું એક એવું તો વિશાળ મેદાન ખુલ્લું થતું ગયું કે જે વિષે મને પેહલાં કાંઈ ભાસ પણ ન હતો. જરથોસ્તી ધર્મની જે સમજ પેહલાં લુખી સુકી જણાતી તેમાં કાંઈ અજાણ રોશની જણાવા લાગી, કેટલીકવાર એવી કે તે શબ્દોમાં કે ભાષામાં વર્ણવવાને મને મુશ્કેલ લાગતું હતું અને કેટલીકવાર ટોલાની સનમુખ રજુ કરવાને મને કવખતનું લાગતું હતું. અવસ્તા અને પેહેલવી સાહીત્યનાં કેટલાંક ભેદ ભરેલાં પવિત્ર લખાણોનો ભેદ ખુલ્લો થતો ગયો અને જેમ જેમ તે ખુલ્લો થતો ગયો તેમ તેમ તે ચોપાન્યાઓ અને ચોપડીઓ મારફતે જરથોસ્તી કામમાં મારી કમીની ગુજસ પ્રમાણે આશ-કારા કરતો ગયો, જે આજે કેટલાક અભ્યાસીઓ અને બીજાં વાંચનારાં-ઓને મદદગાર થઈ પડ્યાં છે. માણસને જીવવાની નેમ શી છે તે મને ચીયોસોફીના અભ્યાસથી જણાઈ અને તે પાછલથી અવસ્તામાં પણ દેખાઈ; માણસે પોતાનો એક ગુરૂ કરવાની જરૂર છે, અને તેટલા માટે એક જર-થોસ્તીએ પોતાના ગુરૂ તરીકે અશો જરથોસ્તને સ્વીકારવાની ફરજ છે એ પેહલ વેહેલું મને આ મંડળીમાંથી જણાયું, અને તે ખ્યાલ ટોળામાં ફેલાવાની મેં જરૂર જોઈ અને મારાં લખાણોને તે સિદ્ધાંતથી શણગારવા માડ્યાં.

“આવી રીતના અભ્યાસથી મને પોતાને જે અંગત ફાયદો થયો તે એ કે મારી મનશક્તિ વધારે તિક્ષણ થતી ગઈ; તે મીનોઈ હસ્તી વિષે સહેલાઈથી કેયાસ કરવા લાગી; તે હસ્તી મને વાસ્તવીક જણાવા લાગી.

ખરૂં છે કે આ મંડળીના સાહિત્યથી મારી નીતી ઉપર કાંઈ ઓર અસર થઈ છે, તો પણ નીતીમાં સુધરીને એક પ્રેસ્તાઈ આદમી થઈ ગયો છું. આમ કહેવાની સોખાઈ મારાથી થઈ શકે નહીં; કારણ કે આવતી કાલે મારી શી વહે થશે તે હું કહી શકું નહી. ધણા ઉંચે દરજ્જે ચઢેલા સંતો ગગડી પડ્યા છે. વળી જ્યાં સુધી ખુદી છે ત્યાં સુધી કાંઈ દીવસે ધુસ્સો નહીં થાય કે નહી થશે આમ કહેવું એ પણ ઉદ્ધતાઈ છે. આ બાબદ મારા પોતાના પ્રારબ્ધ ઉપર અને મારી ચાલુ કેશેશ ઉપર આધાર રાખતી હોવાથી તેમાં જો હું પાછળ હટું તો તે માટે મંડળી કે મંડળીનું સાહિત્ય જવાબદાર ગણી શકાય નહી. મારી જીંદગી ઉપર આ સંધથી શી અસર થઈ છે તેનો એકજ શબ્દમાં ચિતાર આપું તો કાંઈજ નહી પણ તે **Self-Sacrifice—મતીભોગ છે.**"

એરવદ રૂસતમજી કેરશાસ્ત્રજી મોદીનો અભીપ્રાય.

“ બચપણથીજ ધાર્મિક લાગણી, ભેદી બાબદ તરફ વલાણ અને ધરાન સર જમીન તરફ ખેંચાણ હોવાથી, મારી વીશ, એકવીશ વર્ષની ઉંમરમાં દીન અને દેશ સંબંધી બાબદમાં જેટલું પ્રગટ થયલું હતું તેટલું મોટે ભાગે સઘળું વાંચી લીધું હતું, ધરાન વતન કે જરથોસ્તી મજહબ વીષે જેની કાંઈ નવું નવું નીકળતું જતું તે હોંશથી વાંચી લેતો, પણ મને શાંતી મલતી નહોતી. “કાંઈજી છે, પણ જડતું નથી,” તેથી મારા અભ્યાસ ઉપર અજવાળું નાંખવા અને સરખામણી કરવા તાલમડ, બાઈબલ અને કારાન ધ્યાનથી વાંચી જોયાં. તોય મનનું સમાધાન થાય નહી, અને જીવ બેચેન થવા લાગ્યો. હિંદુ અને ખ્રિસ્ત ધર્મો તરફ ખોટો વિચાર બેસી ગયેલો હતો કે તેઓ તો વેહેમોથી ભરપુર છે, તેથી તે ધર્મોને લગતું કાંઈ વાંચ્યું ન હતું. ખરેખર મારે એમ કહેવું જોઈએ કે ફીલ-સુફીઓથી અને ઉંડા ભેદોથી ભરેલા એ ધર્મો તરફ ધ્યાન ખેંચનાર તે વખતે કાંઈ ન હોવાથી મારું ધ્યાન તે તરફ ગયુંજ ન હતું. દખ્ખેસ્તાન કેતાબ ત્રણ ત્રણ વાર થોડાં થોડાં વર્ષને આંતરે વાંચી જોઈ, તોય નિયમ-સર સમજવનારની ગેરહાજરીમાં, તેની સમજ પડવા ન લાગી. આ વખતે થાયોસોફીકલ સોસાયટીનું મુંબઈમાં આવવું થયું, પણ હિંદુસ્તાનમાં છે તે વેહેમોમાં પુરો વધારો કરી આપવા એ આવી છે, તથા એ તો ખ્રિસ્ત ધર્મનું હિમાયત કરનાર મંડળ છે, એવા વિચારો પત્રદારે વાંચી મેં પેહેલાં ત્રણ વર્ષો તેપર બીજાકુલ ધ્યાન આપ્યું નહીં. શું એક

માણસ ચઢતામાં ચઢતો જરથોસ્ત સાહેબના જેવો રાસ્ત, હીમતવાન અને અશો થઇ શકે, અથવા ગ્લાડસ્ટનના જેવો બાહોશ, કે ન્યુટનનાં જેવો તર્કબાજ, કે બેકનનાં જેવો ફીલસૂફ થઇ શકે, તેઓથી આગળ તેનાથી ન વધાય ? ત્યારે શું ખોદાતાલા અને ફરેસ્તા જેવી મીનોઇ હસ્તી પછી ઉપર વર્ણવ્યા તેવી કુશળતા ધરાવનારા માણસોજ મોટા કેહેવાઇ શકાય ! અને તેથી કેટલા થોડા ! કેળવાયેલો વર્ગ તો મોટો પડેલો છે તોથી તેઓ સાધારણ નિતિ રીતીમાં તો ઉતરતાં છે, ત્યારે દુનિયાના મોટા ભાગનાં માનવીઓનું શું ! શું તેઓ હમણાં છે તેવાજ મરણ પછી ક્યામતનાં દહાડા સુધી રહી જશે ? જો તેવું હોય અને મરણ પછી ચઢતી સ્થિતિ ન હોય તો આ દુનિયામાં આવવાથી સાર્થક શું થયું ? આ સઘળા વિચારો, એક રાહબરની ગેરહાજરીમાં મને ચક્રભ્રમ કરી નાખતાં હતા. માહાત્મા શબ્દ હું તે વખતે જાણતો હતો. પણ ન્યુસપેપરવાળાઓની શિખવણીથી મસ્કેરી રૂપે ; “ અવતાર ” ની મને ખબર હતી પણ ઇંગ્લેન્ડ કેળવણીને લીધે વેહેમ રૂપે તેને જોતો હતો. પ્રગટીકરણ એવો શબ્દ તેનાં હાલનાં રવાનનાં આગળ વધવાનાં સંબંધમાં કોઇ જાણી શકતુંજ નહતું તેમજ જરથોસ્તી ધર્મની શિખવણી પ્રમાણે મરણ પછી રવાનને ચઢતા પ્રકારના * દરજ્જાઓમાંથી પસાર થવું પડે છે, એવું સમજનાર તે વખતે કોઇ ન હતું. મનની બેચેન હાલતમાં “ યોગ વિદ્યા અને અસલી ધરાનીઓ ” નામની એક આર્ટીકલ તે વખતે પ્રગટ થતાં વિદ્યા મિત્ર નામનાં ચોપાન્યામાં ૧૮૮૨ ની શરૂઆતમાં મારા વાંચવામાં આવી. તે વાંચી, અને ફરી ફરીથી વાંચી. તે વાંચતાંજ મને વિજલીનાં જેવો ઝટકો લાગે. અરે ! આ તો હું જે માગતો હતો તેજ આવી મદ્યું ! મારા નેઆગાન રશી-પાદશાહ પેહલવાને નવા લેખાસમાં મારી આગળ સજીવન થઇ ઉભા ! એ આર્ટીકલના લખનાર મી. રસતમજી મંચેરજી મોખેદજીની† સાથે હું કાગળ પત્રોમાં રોકાયો, અને વધુ જાણવા—શિખવાની આતુરતા બતાવી. તેવજી મને ધિયોસોફીકલ સોસાયટીમાં જોડાવાની મજબુત ભલામણ કરી. મારી સફેદ પાઘડી સાથે એ મંડળમાં જોડાવાની બહુજ આનાકાંની મને લાગી, પણ સેહેજ વાંચવાથી મનને રાહાત મળી તો વધુ વાંચતાં ને જાણતાં કેવીક રોશની મળશે એવા ખ્યાલથી તે મંડળમાં

* “ રવાન ખોખતગી ” ઉપર સમસુલ ઓલમાં એરવદ ૭૦ જાન્યુઆરી ૧૯૦૦
લાખણ જેડું.

† “ ખોદાની મોલાકાત ” ના કર્તા.

જોડાવાનો મેં કસદ કીધો. એજ ટાંકણે એપ્રીલ મહીનામાં કરનલ આલકટે
 “જરથોસ્તી ધર્મ” ઉપર ટાઉન હાલમાં એક ગંજવર મેલાવડા સનમુખ
 એક જાહેર ભાષણ આપ્યું, તે સમજતો હતો તેટલાંજ મારાં મનમાં વમાસવા
 લાગ્યો કે મેં આટલું બધું વાંચ્યું છે, પણ કરનલ સમજાવે છે તેવી
 રીતે કોઈએ સમજાવ્યું નથી. “વિચારોની ફેર બદલી” thought
 transference તે શું તે વિશે મુંઝામું કોઈ તે વખતે જાણતું ન હતું; પણ
 મારા વિચારો મારા માનવંત મુરગી સમાન ખેશી એરવદ જીવનજીને જઈ
 વળગ્યા. ભાષણ સમજી હું તો મુગો ખેડો, પણ મારા પ્રિય મિત્ર તો વક્તા હોવાથી
 અને તરતનાં બહાર આવવા માંડેલા હોવાથી કરનલ, મેડમ અને સભાની
 તાજીની વચ્ચે ઉભા થઈ ૧૦-૧૫ મીનીટ સુધી એ ભાષણની તરફેણમાં
 જોડ્યા. આ ભાષણ પછી બારવણે મારા એક અસીલ થીયોસોફીસ્ટ મીત્રની
 ચીડી લઈ મરહુમ તુકરામ તાત્યા આગળ ગયો. ચીડી વાંચી આ ગ્રહસ્થે
 મને પુછ્યું “થીયોસોફીકલ સોસાયટીમાં સામેલ થઈ તમે શું કરવા
 માંગો છો?” મેં કહ્યું : “ધર્મના અભ્યાસમાં મદદ મળે, એજ મારી મોરદ
 છે.” આ ઉપરથી તે બહી યાદનાં ધણીએ મારો હાથ પકડી એવો તો
 ચાંપીને જોરથી હીંકતી જોડ્યા કે “થીયોસોફીમાં ધણીની આવ્યા છે
 અને ધણીની ગયા છે, પણ અભ્યાસની ખરી ખુબી ક્યારે કહેવાય
 કે હાથમાં લીધેલી બાજીને વગર તાસુનીએ તપાસી છેલ્લે સુધી વળગી
 રહેવું.” આ મુરગી મીત્રની શિખામણ મેં જાળવી રાખી છે. થિયો-
 સોફીકલ સોસાયટી ૨ ધણીની વાંદળો આવી ગયાં, એની શિખવણીઓ
 ઉપર ધણીની ચુંડણાં પડ્યાં, સગાં અને સ્નેહીઓએ ધણીની સમજાવ્યો,
 પણ મેં ધારણ કરેલી વક્તાણ ફેરવી નહીં. થિયોસોફી, જેણે મારા ધર્મની
 ખુબીઓ વધુ અજાણાંમાં આણી, દીન ઉપરનું મારું હિમાન મજબુત કર્યું,
 પેગામગર સાહેબનો યજ્ઞદી દરજ્જો જેણે મારી નજરમાં વધુ ઉંચો જાહેર
 કીધો, તેને હું કેમ તજી જાઉં. ૧૨ મી જુલાઈ ૧૯૦૭ ને દીને એ
 મંડળમાં જોડાવાને મને (જરાજર ૨૫) વરશે પુરાં થયાં છે, પણ થિયો-
 સોફીથી મને નુકશાન થયું છે, એમ એક દહાડોની મેં માન્યું નથી.
 મનશની અને ગવશની, વિચાર વિદ્યા અને સ્વર વિદ્યા માનવંત મેડમ
 બ્રાવાટસ્કીએ એવાં તો બોદનાં રૂપમાં સમજાવ્યાં છે કે આપણા વડીલો
 તરફનું હેત, પ્રિય અને માનમાં તેથી વધારો થયો છે, કારણ તેઓએ
 આપેલાં શિક્ષણો હાલમાં અજાણાંમાં આવતી વિદ્યાઓ સાથે મક્કતાં
 આવે છે. કેયાની ખોરેહ, રવાનની અમર્ગી અને કેયાંમતનો દિવસ
 તે વખતે સમજ ન પડે એવો એક ગુચ્ચાડો હતો, તે આ માનવંત

બાનુની શિખવણીથી દુર થયો છે. રવાન અને ફરોહરની ભેદ ભરેલી ખીના
 થિઓસોફીની ફીલસુફીને આધારે સારી રીતે ધ્યાનમાં ઉતરે છે. હોશંગ,
 ફરેદુન, કયખુશરો* જેવા રૂપી રાજાઓની કિર્તિને “મહાત્મા” શબ્દની
 સમજણથી ખરી પાડી આપી છે. જગતસાથ જીવતો સંબંધ શો છે, તે
 સમજવી, માણસનાં જીવંદ દરજ્જાનું જ્ઞાન આપણામાં આપ્યું છે. જેથી
 એક જણ પોતે કાણુ છે, ક્યાંથી આવ્યા છે અને તેને ક્યાં જવું છે, તે
 સારીકાની સમજતો થવાથી અવસ્તામાં જણાવેલી “ખેશીએ દાદારહોરમજદ”
 એટલે દાદાર હોરમજદ સાથનું સગપણુ તે સારી રીતે સમજતો થાય છે.
 એ સગપણુ સમજતા થાવામાંજ અશોષનો ખરો માર્ગ મળે છે, જે રસ્તે
 જેમ જેમ આગળ વધાય છે તેમ તે એટલો “ ખાલ કરતાં ખારીક”
 થાતો જાય છે, કે તે ઝોળંગવાની મજા, એક માણસ પોતાની તાકાટ
 પ્રમાણે જેટલું સમજી શકે, તે ઉપર રહેલી છે. આ તાકાટ તે ધાર્મિક
 વાચણો છે, જે વાંચણો આત્માનો ખોરાક છે, અને આત્માની પૃષ્ઠિ
 આત્મવિદ્યા છે, અને એ વિદ્યા (થિઓસોફી) સપાદન કરવાથીજ અશોષને તેના
 ખરાં રૂપમાં નીહાલી શકાય છે. કારણુ અશોષજ સુખ અને તંદરોસ્તી
 આપનાર નેઆમત છે. અશોષનો માર્ગ દરેક ધર્મ શિખવે છે, અને થિઓ-
 સોફી કાઠગી એકસ ધર્મની હીમાયત કરનાર મંડળ ન હોવાથી તેનાં
 લખાણો સર્વે કામનાં આસામીઓને રૂચે તેવાં છે, જે વગર તાસુખીએ
 વાંચવાથી દરેક ધર્મ વાલાને પોતાનાં ધર્મનાં શિક્ષણો વધારે ખોલી હાલતમાં
 જણાઇ આવે છે. દાખલા તરીકે ૧૫-૧૭ વરસોની વાત ઉપર આપણા
 ભક્ષા મિત્ર ડા॰ જાંહાંગીર ખરશેદજી દાજીએ નાસીકમાં હિંદુઓ સનમુખ
 જે ભાષણુ આપ્યું હતું, તે હિંદુઓને એટલું તો પસંદ આવ્યું કે એક
 પંડીતે ઉભા થઇ જણાવ્યું કે “આતો હમારા ધર્મની સમજ ન પડે તેી
 ગુપ્ત વાત છે, તે આ પારસીએ ક્યાંથી જાણી.” ભાષણો જાંહાંગીર જાં
 વીમાદલાલ અને જાજભાઇ રૂ॰ આરીઆના અને બેહેન મોટીયાઇ એ
 બાટલીવાલાનાં ભાષણો પોતા તરફ મોટી મીજસો ખેંચે છે, તેનું કારણ
 એજ છે કે તેઓ નવીન રીતે ધર્મનાં સિધાંતો સમજાવી શકે છે; અને મને
 લાગે છે કે તે વખત દુર નથી કે જ્યારે હવે પછીનાં ધર્મ સમજાવનારાઓ,
 ખોદાસનાશી--થિઓસોફીનાં સાહિત્યની મદદ વીનાં કાંઇથી આગળ કરી
 શકશે. એરવદ જીવનજી મોદી જે કે થિઓસોફીકલ મંડળીના મેમ્બર નથી, તોય
 પોતાનાં બાહોળાં વાંચણને લીધે એવણના ભાષણો ભેદી બાબદોની સમ-
 જણથી સારાં ભરપુર રહે છે; તેમાં “અસર રોશની” વિશેનું એવણનું

* કયેખુશરો બાદશાહની જીંદગીનો એકવાલ—ચેરાગ પ્રેસ.

છેલું જાપણ કેટલાક ગુચવાડા બરેલા સવાલોને સફાઈથી ખોલા કરી આપવા માટે ધણું અગત્યનું હતું. જે કોઈ અભ્યાસી સંસ્કૃતનો સારો અભ્યાસ કરી, હિંદુ અને બુધિસ્ત ધર્મો સારી રીતે સમજી, આત્મજ્ઞાનની બાબત ધ્યાનમાં રાખી આપણાં શાસ્ત્રો સમજાવે તો જરથોસ્તી ધર્મની ખુબી દુન્યામાં ધણી જાહેર થાય. બેહેસ્ત હોબે એરવદ કાવશજી કાંગાને તેવણનાં ખરાં એકીનથી કીધેલા તરબુમાઓએ આપણુ પારસી થિઓસોફીસ્તોને ધણી ધણી મદદ કરી છે, પણ અવસ્તાનાં જ્ઞાન સાથે બીજા ધર્મોની માહિતી ધરાવી થિઓસોફીનાં જ્ઞાનને લીધે બેહેસ્ત બેહેર એરવદ જામશેદજી પીરોજશાહ નાલાદાઈનાં દીનકરદ સમજાવતા હતા, તેવી રીતે સમજાવનારા જે વધુ હોયતો આપણુ જરથોસ્તીઓનાં દીલ પોતાના પાક ધર્મ તરફ વધુ ચુસ્ત થાય, અને નેયાગાનો તરફ પ્રિતિ વધે.

“ખોદાની મુલાકાત”ના લખનાર શેઠ રૂસ્તમજી મનચેરજી
મેબેદજીનો અલીપ્રાય.

મારા મનમાં રહેલો, મેં ગનામીનોને દીકો. તેને કહાડવાની કાશેશ મેં ઘણું વરસ કીધી; પણ તે ગયો નહીં.

પછી ૪૦ સ. ૧૮૮૧ માં, થિઓસોફીકલ સોસાયટીમાં, હું દાખલ થયો.

Light on the Path, ત્યાં મને મળી. રપેનામીનોનું સાધન તેણે મને સમજાવ્યું, ગનામીનોને કહાડવાનો, એજ એક પુરો ઇલાજ, જે એવું તેણે કહ્યું.

The Secret Doctrine, પછી મને મળી. અમશાસ્પંદોપ સાથની રપેનામીનોની સગાઈ, આપ દીકરાના જેવી, તેણે મને સમજાવી. રપેનામીનોની મુલાકાત થાય, તેથી અમશાસ્પંદોની મુલાકાતની લાયકી આવે, એવું તેણે સુચવ્યું.

દીનની એવી ઘણી ઘણી વાતો, થિઓસોફીએ મને શિખતી; જે દીનમાં રહી, પણ દક્તરો શિખરે નહીં; જે દીનમાં રહી, પણ ઉસ્તાદો અજાણા.

૧ ખુદાની મુલાકાત, પાનાં ૧૦, ૧૪, ૧૭, ૧૨૦, ૧૨૮.

૨ ખુદાની મુલાકાત, પાનાં ૬, ૭, ૧૭, ૬૪, ૧૨૦, ૧૨૮.

૩ ખુદાની મુલાકાત, પાનાં ૪૦, ૪, ૮.

The Secret Doctrine, vol. iii, p. 57-58, 60, 62-63.

૪ ખુદાની મુલાકાત, પાનાં ૮૭, ૯૦.

૫ ખુદાની મુલાકાત, પાનાં ૧૪૫, ૧૫૩.

૬ The Secret Doctrine, vol. iii, p. 59.

ખુદાની મુલાકાત, પાનાં ૧૫૫, પેરા ૩-૫.

થિયોસોફીકલ સોસાયટી.

સત્યાત્ નાસ્તિ પરો ધર્મ.

થિયોસોફીકલ સોસાયટીની સ્થાપના તા. ૧૭ મી નવેમ્બર ૧૮૭૫ને દીવસે અમેરીકાના ન્યુ યૉર્ક શહેરમાં થઇ હતી. સ્થાપનારાં એવી વધી રાખતાં હતાં કે ધર્મ અને વિદ્યા એ બેજિના લાભ, સંસ્કૃત, પાલી, અવસ્તા પાજંદ અને એવીજ બીજી ભાષાઓના પ્રાચીન લખાણોને તાત્ત્વ કર્યાથી વધશે, કે જે ભાષાઓમાં અસલના હતાવે અને આગેદોઢે માણસ જાતનાં ઉપયોગ માટે માણસ અને કુદરત વિષે સચાઇનો એ મુખ્ય ખજાનો સંધરી રાખ્યો છે. આ મંડળી ધર્મને લગતી હોવા છતાં કોઈ પણ ધર્મ તરફથી કે તેનાં સંબંધમાં રહીને કામ કરતી નથી. તે સર્વ ધર્મોથી વેગળી છે, તો જો કે તેનું કામ સર્વે ધર્મોમાં સચાઇ જાણવાની ખાહેશ રાખનાર કાબેલ અભ્યાસીઓ, પંડીતો, અને વિદ્વાનોથી, એકદીક્ષીથી કરવામાં આવે છે. આ મંડળીની નેમ એ છે કે :—

૧ હી—જાત, ન્યાત, ધર્મ, રંગ, વર્ણ, વગેરેનો તફાવત રાખ્યા વગર જગતમાં માણસ જાત વચ્ચે ભાઇબંધી વધારવા.

૨ જી—આર્યન અને પૂર્વ તરફના દેશોના ભણતર, ધર્મ પુસ્તકો, અને વિદ્યાઓનો અભ્યાસ વધારવો.

૩ જી—કુદરત અને માણસમાં ગુપ્ત રહેલી આત્મશક્તિઓ વિષે ખોજ કરવી.

સામેલ થતી વેળા કોઇ પણ મેમ્બરનું ધર્મ સંબંધી મત પુછવામાં આવતું નથી, તેમજ તેને બીજા મેમ્બરોના શું મત છે તે પુછવા દેવામાં આવતું નથી.

દરેક મેમ્બરે મંડળીમાં દાખલ થયા આગમચ એટલું કબુલ કરવું જોઇએ કે, જેમ તેના વિચારોની ખાંતી બીજાઓ સાંખે એવું તે ઇચ્છે, તેમ બીજાઓના વિચારોની ખાંતી તેને પણ સાંખી જવી જોઇએ આ મંડળીની કોટની શાખામાં લાઇબ્રેરીના યા તેની સહાય તરીકે જેઓ જોડાવા માગતા હેય તેઓએ તે વાશે આ મંડળીના ઓનરરી સેક્રેટરીને લખવું યા મત્રવું.

ચોપાન્યાઓ:—થીઓસોફીસ્ટ, થીઓસોફીકલ રીવ્યુ, થીઓસોફી એન્ડ ન્યુ થોટ, ઇત્યદી ચોપાન્યાઓ મંડળીની જુદી જુદી શાખાઓ તરફથી ઇમેજમાં નીકળે છે તે ઉપરાંત ફ્રેંચ, જરમન, સ્પેનીસ, હીંદી અને બીજી ભાષાઓમાં પણ બીજાં નીકળે છે.

સુંબઘની શાખાઓ—બ્રાવાટસ્કી લાજ, ૨૧ હોર્નબી રોડ, કોટ, અને ધર્માલય ગીરગામ, સુંબઘ.

Theosophical Pamphlets & Books.

By Mrs. Besant.

Rs. a.

The Inner Purpose of the Theosophical Society. ...	o	1
The Work of Theosophy in the World ...	o	1
Theosophy and Its Practical Application ...	o	1
What Theosophy is ...	o	1
Necessity for Reincarnation ...	o	1
Why you should be a Theosophist ...	o	1
The Secret of Evolution ...	o	2
In Defence of Theosophy ...	o	2
Some Difficulties of the Inner Life ...	o	3
Vegetarianism in the Light of Theosophy ...	o	3
Theosophy and Its Evidences... ...	o	3
The Meaning and Use of Pain ...	o	3
Modern Science and the Higher Self... ...	o	3
Theosophy in Questions and Answers ...	o	3
A Rough Outline of Theosophy ...	o	3
Proofs of the Existence of the Soul ...	o	6
The Path of Discipleship ...	1	8
The Ancient Wisdom ...	3	12
The Seven Principles of Man (Theosophical Manual No. 1) ...	o	12
Reincarnation (Theosophical Manual No. 2) ...	o	12
Death and After " " No. 3 ...	o	12
Karma " " No. 4 ...	o	12
Man and His Bodies " " No. 7 ...	o	12
In the Outer Court ...	1	8
The Birth and Evolution of the Soul... ...	o	12
Four Great Religions: Hinduism, Zoroastrianism, Buddhism, Christianity ...	1	8
Three Paths to Union with God ...	1	8
The Evolution of Life and Form ...	1	8
Thought Power, its Control and Culture ...	1	2
Laws of the Higher Life ...	1	2
The Pedigree of Man ...	1	8
Theosophy and the New Psychology ...	1	8
A Study in Consciousness ...	4	8
Occult Chemistry ...	o	6
Thought Forms by Annie Besant and C. W. Leadbeater ...		

Path to the Masters of Wisdom (Extracts chiefly from the writing of Annie Besant, dealing with the Path of Discipleship 0

By H. P. Blavatsky.

The Secret Doctrine 3 vols and Index 45

Key to Theosophy 4

The Voice of the Silence, Cloth, 1-2, paper edition 0

By Mabel Collins.

Idyll of the White Lotus 1 14

Light on the Path, Cloth, 1-2, paper edition ... 0 2

Through the Gates of Gold 1 14

By Bhagavan Das M. A.

The Science of the Emotions 2 10

The Science of Peace 4 8

By Edger Lilan M. A.

Elements of Theosophy 1 8

By C. W. Leadbeater.

The Astral Plane Theosophical Manuals No. 5. ... 0 12

The Devachanic Plane or the Heaven-World, Theosophical Manual No. 4. 0 12

Clairvoyance 1 8

Dreams 1 2

Our Relation to Children 0 6

Invisible Helpers 1 2

An Outline of Theosophy 0 12

Man: Visible and Invisible 7 14

The Other Side of Death 4 8

By Col. Henry S. Olcott.

Old Diary Leaves four volumes each 4 8

Theosophy, Religion and Occult Science 5 10

By A. P. Sinnet.

Esoteric Buddhism 1 4

The Growth of the Soul 3 12

The Occult World 1 14

The Rationale of Mesmerism 1 14

By N. F. Billimoria.

Zoroastrianism in the Light of Theosophy 0 12

The above books may be had from

**The Theosophical Book Depot, Bombay Blavatsky
Theosophical Society, Hornby Row, Fort, Bombay or
Manager, the Theosophist, Theosophical Society,**

